ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԺԱ. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՄԱՅԻՍ 26, 1898 ԹԻՒ 21

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Եր֊ես
Աբցունք	161
Դար վեր	161
Ամուսած կը լսէ	161
Ամէն Մարդ՝ Թարգմանիչ	161
Գիտութիւն Առանց Գործակատարութեան Եւ Պատկառանք Առանց Գիտութեան	162
Կիրակնօրեայ Դպրոցներ	162
Կենդանիներուն Խօսուածքը	163
Թռչուններուն Բոյն Շինելու Ընակութիւնները	163
Հանրակաւքի Երկաթ Ձողերու Վրայ Շարժող Ելեկտրական Սրակիչ	164
Այիթապու Աւետարանական Եկեղեցւոյ Յուբելեանը	164
Մր. Մելարտ	165
Ձեռնագրութիւն, Աւտանա	166
Նուիրատուութիւններ Ակնայ Որբերու Պատսպարանին	166
Հանդէս Քաղաքական	167
Դրամական	168

ԱԻԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ · կը հրատարակուի ամեն հինգշաբթի օր։

Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար կանխիկ $1^1/_2$ մեճիտիյէ, վեցամսեայն՝ $^3/_4$ մեճիտիյէ։ Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է։ Մէկ թերթի գինն է 30 փարա։

Հրատարակելի կամ խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Ճ. Ֆ. ՀԷՐԻՒ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տր. Ճ. Ռ. ԿՐԻՆ՝ Ղամերիգան խան, կ. պոլիս։

Ամերիկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ. Ռ. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՒԱՏԵՐ
Ճ. Ֆ. ՀԷՐԻՒ, ՏՆՕՐԷՆ–ԽՄԲԱԳԻՐ

ԱՐՑՈՒՆՔ

Աբցունքները չղկուեցան որպէս զի մեր աչքերը կուրցնեն, այլ որպէս զի զանոնք լուան։ կը կարդանք թէ Պօղոս ամուր կը բռնէր մինչ իր հաւատքը և իր պատգամը կը հաղորդէր "լալով ալ։" Մեր արցունքները որ պիտի թափին անպատճառ՝ հաւատքի լոյսը մարող չուրի պէս ըլլալու չեն, այլ՝ ի՛ւղի պէս, որ աւելի պայծառութեամբ փայլիլ և աւելի ջերմութեամբ վառիլ կու տայ անոր։

ԴԱՐ ՎԵՐ

Եթէ մէկը գագաթի մը վրայ կը գըտնուի, այդ կ'ենթադրէ թէ նախապէս վերելք մը ըրած է դէպ հոն։ Ոչ մէկը դէպ ի վեր կը յառաջդիմէ առանց արգելքներու բախելու և յաղթելու։ Եթէ մէկը չուզեր ճիգ թափել այդ ուղղութեամբ, չէ կարող իր նպատակին հասնիլ։ Հետևապէս արգելքները և պայքարները բարձր դիրքի հասնելու համար կան պայման համարուելու և սիրով ողջունուելու են, ոչ թէ դժբախտութիւններ համարուելու և գանգատի նիւթ ըլլալու են։ Ֆիլիփս Պրուքս նախնական ճշմարտութիւն մը կը յայտնէ երբ կ'ըսէ, "կրնաք երկնից բաղմամարդ փողոցները պտըտիլ ծայրէ ծայր և իւրաքանչիւր սուրբի հարցնել թէ ի՛նչպէս գնաց հոն։ եւ ի զուր պիտի փնտռէք բարոյապէս ու հոգևորապէս ղօրաւոր ոևէ մարդ, որ իր զօրութիւնը պայքարի մը մէջ ստացած չըլլայ։" Մարդ մը կրնայ դար վար սահիլ բայց ոչ դար վեր։ Դիւրին, հեշտ ճամբան անպատճառ դէպ ի վար կը հակի, դար վերը ճիգ և աշխատութիւն կը պահանջէ։

ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԸ ԼՍԷ

Մարդ մը կ'աշխատէր երկաթուղւոյ համբարանոցի մը մէջ։ Շատ դժուար գտնելով բեռ մը միայնակ իր տեղէն շարժել, կորնցուց վերջապէս իր համբերութիւնը և սկսաւ սաստիկ հայհոյել։ Պզտիկ աղջիկ մը, որ կը դիտէր մարդուն տադնապը, լսելով անոր անլուր հայհոյութիւնները՝ սարսափեցաւ մնաց։ Ապա դոչեց յուղմամբ, "թնդրեմ, այդպէս մի խօսիք։ Չէ՞ք գիտեր որ Աստուած կը լսէ։"

Մարդը ցնցուեցաւ աղջկան պաղատանքէն, և բոլորտիքը նայեցաւ, կարծես թէ սպասելով գտնել զինք՝ լսող Աստուծոյ մը դէմ առ դէմ։ Աղջկան խօսքն արթնցուց մարդուն խիղճը, զգացուց անոր թէ ո՛րչափ ամբարիշտ է։ "Չէ՞ք գիտեր որ Աստուած կը լսէ։" Այս ձայնը չարունակ հնչեց անոր ականջին մէջ օրն ի բուն, բայց մարդն ա՛լ չհայհոյեց։ Չկրցաւ միտքէն հանել թէ Աստուած մօտ է, զգացում մը՝ զոր պզտիկ աղջկան հարցումն արթնցուց մարդուն մէջ։ Երեկոյին տուն գնաց լուրջ և մտածկոտ դէմքով։ Ա՛յնչափ փոխուած թուեցաւ որ իր կինը հիւանդ կարծեց զայն։ "Ոչ, հիւանդ չեմ," ըսաւ անոր, "բայց բան մը ընելու վրայ կը մտածեմ։" Բոլոր գիշերը ձայն մը կրկնեց անոր, "Աստուած կը լսէ, Աստուած կը լսէ։" Այս եղաւ անոր կեանքին վճռական պահը։ Մտածեց, մտածեց մինչև որ իր փրկութիւնը գտաւ։ Աղջկան խօսքն աւելի ազդած էր անոր քան բոլոր քարոզները որոնց երբեք ունկնդիր եր եղած։ Այսպէս կ'ըսենք, վասն զի աղջկան խօսքը Աստուծոյ վրայ մտածել տուաւ անոր այնպէս որպէս երբեք չէր մտածած։

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ՝ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ

Մարդկային ոչ մէկ արուեստ աւելի դժուար է քան թարգմանչութիւնը։ Ոչ արձակի մէջ, ոչ ոտանաւորի մէջ կայ կատարեալ թարգմանութիւն մը մէկ լեզուէ ուրիշի մը։ կորուստ՝ անպատճառ կ'ըլլայ։ Եւ կորուստը չէ լոկ լեզուի տարբեր ձևերու կորուստ, այլ՝ սովորութիւններու, աւանդութիւններու և զգացումներու՝ որոնք նպաստած են ժողովուրդներու լեզուներուն կազմութեան։ Արդարև ո՛րչափ քիչ անգամ իրարու կատարելապէս թարգման կ'ըլլան անոնք իսկ որ նոյն լեզուն կը խօսին։ Ո՛րչափ աւելի նուաղ հաւանական է որ մենք կարենանք հասկնալ պզտիկ տղաքը կամ հասկնալի ըլլալ անոնց։ Եւ ո՛րքան սակաւաթիւ են անոնք որ կրնան գործնական կեանքի թարգմանել կամ վերածել այն բանաձևները, որով իրենց սկզբունքները կը ծանուցանեն։ Ահա գործը՝ որ ամէն քրիստոնեի կը ներկայանայ իբրև անխուսափելի պարտականութիւն։ Շատեր կարող են անսխալ կրկնել Տանաբանեան և Լեռան վրայի քարոզը, և կը շատանան ատով։ Բայց իրաւամբ ըսուած է թէ չէք կրնար մէկուն բարոյականն ուղղել՝ լոկ տեղեկութիւն տալով անոր ուղիղ բարոյականի վրայ։ Մինչև որ ան չսկսի բարոյագէտի վերացական լեզուէն գործնական կեանքի թանձրացեալ լեզուին թարգմանել ճըշմարտութիւնը, յառաջդիմութիւն բնաւ չըներ բարոյական լաւ ընթացքի մէջ։ Բարի որոշում կամ բարոյական բարի սկզբունք մը առաջին պատեհութեամբ ի գործ դնելու է։ Այդ է առաջին բանը։

Մահացու բանն է Թոյլ տալ որ առաջին պատեհութիւնն անցնի առանց յօգուտ գործածուելու։

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՆՑ ՊԱՏԿԱՌԱՆՔԻ ԵՒ ՊԱՏԿԱՌԱՆՔ ԱՌԱՆՑ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

[Խմբագրական]

2.

Մեր նախորդ յօդուածով տեսանք անպատկառ գիտութեան եւ անգէտ պատկառանքի թէ՛ մոլորութիւնը, թէ՛ վտանգը։ Բայց ինչո՞ւ իրարմէ զատուին, բաժնուին գիտութիւնն ու պատկառանքը։

Կու գանք հիմա սա նախադասութեան. Դիպուածին և պատկառանք ունենալով կ'ապահովենք մարդկային քաշքշուքին գաղափարականին երջանկութիւնը։

1. Աստուծոյ վրայ ուղղակի եւ ճշմարիտ գիտութիւն կը ստացուի, այնպիսի գիտութիւն՝ զոր Աստուծոյ պատկերին ստեղծուած արարած մը կարող է ստանալ։ Ցայտնի է թէ ասով կ'ակնարկենք բոլորովին տարբեր բան մը անկէ, որ կ'ակնարկուի երբ Թուաբանութիւն, Երկրաչափութիւն կամ Քիմիաբանութիւն գիտնալու վրայ կը խօսինք։ Արդարեւ տարբերութիւնն այնպէս մեծ, այնպէս արմատական, է որ հազիւ կարող ենք երկուքն իրարու հետ բաղդատութեան դնել։ Կրնանք միայն հակադրել։ Օրինակի համար, Քիմիագիտութիւն գիտնալու համար մեր զգացողութեան բոլոր կարողութիւնները, կամ զգայարանները, գործի վրայ ըլլալու են։ Աչքերը, ականջները, չօշափելիք, ճաշակելիք, հոտոտելիք, ամէնքը կը միաբանին եւ կ'օգնեն հաստատել հարկաւոր փորձերը եւ միտքը այս զգայարաններով կը գործէ։ Սակայն զԱստուած չենք կարող տեսնել։ Անոր ձայնը չենք կարող լսել։ Անոր էութիւնը չենք կարող չօշափել։ Ոչ մէկ զգայարան բաց ի նէրփինէն, հոգւոյ զգայարանէն, կարող է նշմարել զայն։ Բայց իրրեւ երջանիկ նշանակելու ենք թէ ճշմարտապէս գիտուն եւ երկիւղած անձին համար Աստուած է աւելի յայտնի ինչպէս եւ աւելի մեծ իրողութիւն մը քան նիւթի ոեւէ ձեւ կամ նիւթի ոեւէ օրէնք։ Շատ բաներ կան որ թանձր մառախուղներու կամ խիտ ամպերու պէս մեր միտքերը կու գան, որպէս զի աղօտացնեն եւ չփոթեն կամ բոլորովին արտաքսեն Աստուածգիտութիւնը։ Ոեւէ խնդրոյ նկատմամբ մեր իմաստութեան վրայ տարապայման վստահութիւնը այս արդիւնքն ունի։ Հպարտութիւն, ինամքառութիւն եւ նախանձ գրեթէ նոյնչափ կը կուրացնեն հոգւոյ աչքը հանդէպ Աստուծոյ գիտութեան։ Բաղաքի կեանքի վազքը, եղանակը, մրցանքը եւ ամբոխումը հակառակ է այդ միամիտ, պարզակեաց, խորապէս խոնարհ ոգւոյն, զոր անապատին Մովսէսի, Փիլիմոնէի հովիտներուն Անթեղմոսի եւ Քլէրվօի անտառներուն Բեռնարդոսի նման չատ ուրիշներ ընդունեցան Աստուծմէ։ Աստուծոյ վրայ ճշմարիտ գիտութիւն ստանալու համար լռեցնելու ենք ամէն նիւթական ձայներ, եւ Աստուծոյ յայտնեալ խօսքին օգնութեամբ լուսեան մթնոլորտի մը մէջ ունկնդնելու ենք ամէն բանի զոր Տէր Աստուած խօսի մեր հոգիներուն։ Այդպէս կը ստանանք գիտութիւն Աստուծոյ վրայ։

2. Ի՞նչ կը հետեւի այս Աստուածգիտութենէն։ Անտարակոյս պատասխան։ «Երբոր տեսնեմ երկինքդ՝ քու մատներուդ գործքը, մարդը ի՞նչ է՝ որ զանիկա կը յիշես, կամ մարդու որդին՝ որ անոր այցելութիւն կ'ընես։ Քիչ մը վար ըսուր զանիկա հրեշտակներէն, փառքով ու պատուով պսակեցիր զանիկա. ով Տէր՝ մեր Տէրը, ի՛նչ փառաւոր է քու անունդ բոլոր երկրի վրայ» (Սաղ. Ը. 3—5, 9)։ Բնութեան մէջ Աստուծոյ գործերուն վրայ ըստ արժանւոյն մտածելու, անոր զօրութեան, իմաստութեան եւ բարեսիրութեան սքանչելի եւ բազմազան յայտնութիւնները նկատելու, նաեւ անոր գթոյն եւ հայրական սիրոյն այն յայտնութիւնը, զոր իր Խօսքին մէջ կը գտնենք, ուղիղ ըմբռնելու օրինաւոր հետեւանքն է խորին պատկառանք առ Աստուած։ Զմայլանք, սէր եւ երկրպագութիւն հոգիի բնական, ընդոծին արտայայտութիւնը կ'ըլլան։ Եւ դիտեցէք թէ ո՛րչափ աւելի բան գիտցուի Աստուծոյ վրայ, նոյնչափ աւելի մեծ կ'ըլլայ պատկառանքը։ Եւ դիւրին է տեսնել թէ այս պատկառանքը որուն կից է գիտութիւնը՝ յատկութեամբ բոլորովին տարբեր է երկիւղի եւ սարսափի այն կոյր պատկառանքէն զոր բնական մարդը, անհանճար հոգին, կը զգայ առ Աստուած։ Արդարեւ ստոյգ է թէ ճշմարիտ Աստուածգիտութիւնը, որչափ եւ սահմանաւորը ըլլայ, բաւ է որ ճշմարիտ գիտութիւն ըլլայ, անմիջապէս կը դնէ զԱստուած մեզմէ այնչափ վեր, կը հագուեցնէ զայն զօրութեամբ, իմաստութեամբ, սրբութեամբ եւ արդարութեամբ այնչափ ընդարձակ, եւ կ'իջեցնէ մեր անձնական գիտութիւնը, զօրութիւնը եւ նկարագիրն այնչափ վար, որ անխուսափելի արդիւնքը կ'ըլլայ գիտութեամբ պատկառիլ Աստուծմէ։ Եւ ապա, եթէ մէկը ճշմարտապէս տեսնէ զինք մեղաւոր, իրաւամբ դատապարտուած՝ սրբութեան, արդարութեան եւ ճշմարտութեան Աստուծոյ ատեանին առջեւ, եւ մարդոց Փրկչին, Ցիսուսի, դէմքին վրայ տեսնէ Աստուածային ողորմութիւնն իր լիութեամբ եւ ճոխութեամբ իբեն երկնցուած որպէս զի զինք բարձրացնէ, զուտ պատկառանքով սկսող զգացումը այն ատեն կը փոխուի սիրով եւ երախտագիտութեամբ խառնուած պատկառանքի։ Ուստի

3. Առ Աստուած ուղղիղ հնազանդութիւն կը հետեւի պատկառանքէն, ինչպէս պատկառանք կը հետեւի ճշմարիտ գիտութենէն։ Եթէ Աստուծոյ պատուէրները կը պահենք անոր համար որ չենք համարձակիր չհնազանդիլ անոնց, կամ եթէ հաճոյք, երախտագիտութիւն կը զգանք անոր պարգեւներուն համար մինչ բոլորովին անհոգ ենք իր հրամանները պահելու մասին, այդ ապացոյց է թէ ոչ ուղիղ կը հասկնանք զԱստուած, ոչ ալ ճշմարտապէս կը պատկառինք անկէ։ Գիտութիւնը պատկառանք կը ծնի, պատկառանքը՝ հնազանդութիւն, եւ անհնար է որ, արարածին կողմէ հանդէպ Արարչին, Աստուածային բարեսիրութեան առարկային կողմէ հանդէպ բարեսիրութեան Աղբիւրին, գիտութիւն, պատկառանք եւ հնազանդութիւն ըլլայ առանց սիրտը բորբոքելու, սիրով վառելու, հանդէպ Աստուծոյ։

Տեսէք, ի՛նչպէս այս կը լուսաբանուի պզտիկ տղոց կեանքով։ Պզտիկ տղան, մանկիկը, կը կարդայ իր մօրը դէմքը, կը լսէ իր մօրը ձայնը, կը զգայ անոր գգուանքներուն երանութիւնը, եւ իր բոլոր ուշադրութեան է։ Տեսէք ի՛նչպէս անոր ազդեցութեան տակ գիտութիւն, պատկառանք եւ սէր կը բողբոջին, կը ծաղկին եւ կ'աճին տղուն դեռատիպիթ մտքին մէջ։ Մանկական մտքին, լռելեայն, մայրական կամաց հնազանդիլը նշանակ է ընդոծին հնազանդութեան։ Տղան կամչոտ եւ անօթելի կ'ըլլայ այն ատեն մինչ երբ կը սկսի գիտակից ըլլալ իր անչնչին փափաքներուն ու կամքին։ Այնքա՜ն ալ Աստուծոյ առջեւ փոքրիկ տղաք ենք։ Երանի՛ թէ կարենայինք, մեր Տէրոջը օրինակին իմաստով, փոքր տղաք ըլլալ որ, երբ ըսէ թէ այդպիսիներուն է երկնից արքայութիւնը, կարող ըլլանք զգալ մեր իրաւունքն այն օրհնեալ ժառանգութեան։

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Քննադատ մը ձեռնարկած ըլլալով ցուցնել թէ կիրակնօրեայ Դպրոցներուն աղդեցիկ անդամները պակսելու վրայ են, Սընդէյ Սթո՜ւլ Թայմսի խմբագիրը հետագայ իրողութիւններն յառաջ կը բերէ.

Եօթանասունհինգ տարի առաջ Ամերիկան մէկ փոքր նահանգին ընկերակցութեան առաջին տարեկան ժողովը գումարուեցաւ։ Ընկերակցութիւնը կը ներկայացընէր 32 կիրակնօրեայ Դպրոցներ, որոնց անդամներուն համագումար թիւն էր 4,000։ Այդ ընկերակցութեան վերջին երկամեայ համաժողովին մէջ տեղեկագրուեցաւ թէ 1,082 կիրակնօրեայ Դպրոցներ կան, աւելի քան 138,000 անդամներով. բայց այդ նահանգին մէջ 175,000է պակաս է մանկանց թիւը։ Ահա պատուական համեմատութիւն մը կիրակնօրեայ Դպրոցներու։ Բայց այդ նահանգը միակը չէ որ կը ներկայացնէ կիրակնօրեայ Դպրոցի համակրութիւն եւ գործունէութիւն։ 1832ին Նիւ Եորք քաղաքի առաջին Ազգային կիրակնօրեայ Դպրոցին համաժողովին մէջ կը գտնուէին իբր 220 պատուիրակներ 15 նահանգներէ։ Ի Պոսթըն գումարեալ վերջնագոյն Ազգային եւ Միջազգային կիրակնօրեայ Դպրոցներու Համաժողովին մէջ գրեթէ 1,000 պատուիրակներ կը գտնուէին որոնք կը ներկայացնէին 47 նահանգներ, կիսանահանգներ եւ գաւառներ։ Տեղեկագիրներէն հասկցուեցաւ թէ կլոր թիւով 142,000 դպրոցներ, 1,500,000 պաշտօնակալներ եւ վարժապետներ եւ 11,500,000 աշակերտներ կը գտնուէին, եւ այսպէս Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ կիրակնօրեայ Դպրոցներու անդամոց համագումար թիւն էր աւելի քան 13,000,000։ Երեք տարուան մէջ — 1893էն սկսելով — գրեթէ աւելի քան 1,500,000ի յաւելուած մը եղած է։ «Նախնական դասարանաց Միութիւնները,» կամ խոնարհագոյն դասարանաց վարժապետներու նորակազմ խմբակները, որոնք միասին կ'ուսանին իրենց ուսուցման մեթոտները զարգացնելու համար, 1896ին հարիւրէն աւելի անդամներ ունէին։ Ասոնք միջազգային կազմակերպութիւն մըն են։ Բայց այս կազմակերպութիւնը գոյութիւն չունէր տասնըհինգ տարի առաջ։ Միայն անցեալ ամառ այդ խոնարհագոյն դասարանաց վարժապետներէն 175ը, որ կը ներկայացնէին ութ նահանգներ, Նիւ Ճըրզիի Եզերքի Փարք անուն աւանին մէջ ժողովուեցան հինգ օրեր՝ խորհրդակցելու եւ ուսումնասիրելու համար նախնական մեթոտները։ Տանց Ճիւղը, որ կիրակնօրեայ Դպրոցի գործը տուներու մէջ կատարելու համար կազմուած է, այսօր 100,000 անդամ ունի։ Տասնըհինգ քսան տարի առաջ կիրակնօրեայ Դպրոցի այս ճիւղը անծանօթ էր։ Դպրոցներու մէջ վարժապետցու ուսանողներէ կազմուած խումբերու ձեռամբ վարժապետներու որուած կանոնաւոր կրթութիւնը այսօր արդիւնաւոր եւ զարգացուն գործեր կ'արտադրէ կիրակնօրեայ

Դպրոցներուն ինպատա։ Մէկ տարուան մէջ, միայն մէկ նահանգ մը հաստատեց գրեթէ հարիւր վարժապետանոցներ եւ 2,000է աւելի Կիրակնօրեայ Դպրոցի անդամներ ուսնեցաւ։ Աստուածաչունչի վարժապետանոց Դոլէճը Մասաչուսեց Նահանգին Սփրինկֆիլտ քաղաքին մէջ հաստատութիւն մըն է որ իր բոլոր ոյժը կը նուիրէ Կիրակնօրեայ Դպրոցի աշխատաւորներ հանելու, մինչ քանի մը տարիներ առաջ պէտք չէր զգացուեր այսպիսի հաստատութեան։

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ԽՕՍՈՒԱԾՔԸ

(Փըտլէ Օֆ Ընէլը)

Եթէ կենդանիները կը խօսին, ինչպէս համոզուած ենք թէ կը խօսին, ձայներով իրենց կամքը կամ իրողութիւնները յայտնելու չափ, անոնց խօսուածքը պէտք է մարդկային խօսուածքի բաժանումներուն համապատասխանի։ Պէտք է իսկապէս կենայ «կենդանական քերականութիւն» մը որուն բառերովը անոնք հասկցնեն իրենց միտքը։ Խօսքին տեսակներն են (1) Իրողութիւններու պատմութիւն, (2) Խնդիրք, որուն մէջ կը բովանդակին հրամաններն ալ, եւ (3) Հարցում։ Պէտք չէ ենթադրել թէ կենդանական պէտքերու եւ գաղափարներու չափ սահմանաւոր չըլլանը եւ պարզ յատկութիւնը հարկաւորապէս կը պարունակէ յօդաւոր խօսքի ամբողջ այս կարգը։ Անոնք միայն «նայելով կ'ընեն» իրենց հարցումները, եւ թէպէտ չարունակ եւ անձկութեամբ հետամուտ են հասկնալ թէ ի՛նչ ընելու է, ի՛նչպէս ընելու է, նաեւ թէ ի՛նչ է իրենց տէրերուն միտքը, եւ երբեմն մինչեւ իսկ միւս կենդանեացն ալ, հարցումը կամ հետամտութիւնը կ'ընեն աչքով կամ կեցուածքով։ Օրինակի համար. խլուրդչունը կրնայ իր ամբողջ մարմինը հարցման ձեւի մէջ դնել։ Միւս մնացած ձեւերը — պատմութիւն եւ հրաման — կենդանիները կարի չատ կը գործածեն. բայց վերջինը առջինէն չատ մը աւելի կը գործածեն։ Ձայներ կը գործածեն խնդիրքի համար, ոչ միայն մանաւանդ պարագաներու մէջ երբ կը փափաքին որ բան մը կատարուի իրենց համար, այլ նաեւ բազմաթիւ պարագաներու մէջ ալ երբ խնդիրքը ձեւ մըն է ազդարարութեան — «եկուր,» «Զգուշացիր,» «Նայէ,» «Առջեւէ գնա,» «Օգնէ։» Վտանգ ցուցնող խօսքը բաւական տարբերութիւններ կը պարունակէ։ Օրինակի համար. թռչունները ազդարարութեան ուրոյն ձայներ ունին հասկցնելու համար թէ վտանգը բազէ՞, թէ կատո՞ւ, թէ մարդո՞ւ կողմէ է։ Եթէ բազէ մը, կատու մը կամ բու մը յարձակելու վրայ կը գտնուի, թռչունները, մանաւանդ սարեակը (սագա գուշու) միշտ կը հանէ ճռնչական ձայն մը, զոր յաճախ կը կրկնէ. եւ հաւու ձագերը մանաւանդ ձայնով մը կ'իմացնեն բազէի մը ներկայութիւնը։ Բայց եթէ վտանգը մարդէ ըլլայ, սարեակները երկիւղի բոլորովին տարբեր ձայն կը հանեն, նմանապէս՝ հաւու ձագերը։ Կենդանիները չուելու ժամանակ սովորաբար լուռ կը կենան. բայց ծառանոյշ չանապտուխները (կարճ պոչով խոշոր կապիկ) հրաժայական քանի մը բառեր կը գործածեն. եւ կոունկներուն եւ վայրի սագերուն կարգաւորեալ երամներով թռած ժամանակ հանած աղաղակները, ըստ մեծի հաւանականութեան, հրամանի նշաններ են։

Հասարակօրէն ձայնով կ'ըլլան մանաւանդ խնդրուածներ, որոնք կենդանին կ'ուզէ որ իրրեւ պէտքի մը արտայայտիչ նկատուին, մինչ ուզած բանին ի՛նչ ըլլալը կը հասկցնէ առարկան ցուցնելով։ Ամենէն մեծ դժուարութիւնն այն տեղն կը պատահի երբ ուզուած առարկան ներկայ չէ։ Այն ժամանակ կենդանին կը դրդէ քեզ իրեն հետեւիլն երթալ եւ տեսնել ինչ որ կ'ուզէ հասկցնել. եւ զայս կ'ընէ մեծ ճարտարութեամբ, թէ՛ ձայներ հանելով եւ թէ՛ շարժուձեւեր ընելով։ Այս ձեւ խնդրուածը փոքր ի չատէ յաջողութեամբ կը գործադրեն բազմաթիւ ընտանի կենդանիներ զորոնք մարդիկ տան մէջ կը պահեն իրրեւ սիրուն առարկաներ կամ իրրեւ ծառայութիւն մատուցանողներ։ Տեսակ տեսակ կապիկներ, սագեր, այծ, մաքի եւ գառնուկ, փիղեր, կատուներ առհասարակ եւ անթիւ չուներ կը նկատուին իրրեւ բան հասկցնող կենդանիներ, եւ ձայներով ուշադրութեան կը յանձնեն իրենց փափաքած առարկաները, կամ գործերը որոնք կ'ուզեն որ կատարուին։ Ով որ չուն պահած է, կը ճանչնայ անոր խնդիրքի համար հայելու եղանակը — բամբ ձայնով — բոլորովին աննման բարկութեան, նեղութեան կամ ազդարարութեան ժամանակ հանած հայիւններուն։ Կատուն հասարակօրէն չատ ցած կարճ մլաւիւն մը կը հանէ երբ ուզած առարկան մօտ է եւ ինք գրեթէ վստահ է թէ իրեն պիտի չնորհուի, զոր օրինակ դրան բացումը, կամ ջուր եւ կամ կաթ։ Անսովոր ուտեստ մը, որ կը կարծէ թէ պիտի չտրուի իրեն, ուրիշ կերպ ձայնով մը կ'ուզէ, եւ ունէ խնդիրք, որուն ականջ չկախուիր, տարբեր աստիճանի ձայներով կ'ընէ։ Վագրը ցած մլաւիւն մը կը հանէ երբ մատակ վագրին հետ կը խօսակցի։ Եւ կատուառիւծը, եթէ ընտանեցուի, չատ մը ձայներ կը գործածէ ուտեստ, ջուր եւ ընկերութիւն խնդրելու եւ կամ չնորհակալութիւն յայտնելու համար։ Շնորհակալութիւն յայտնելու համար տեսակ մը մրմռալու կամ խռկալու ձայն կը հանէ կատուի եւ վագրի պէս։

Կենդանեաց խօսուածքին մէջ պատմութիւնը գլխաւորապէս կը բաղկանայ նշաններէ զորոնք կենդանին կը ցուցնէ հասկցնելու համար թէ գիւտ մը ըրած է աղէկ կամ գէշ։ Առաջինին համար թերեւս աքաղաղն է որ ունի ձայներու ամենէն որոշ չարքը։ Բոլորովին աննման են այն ձայները իր գործածած ուրիշ տեսէ ձայներուն, եւ անոնցմով կը հաստատէ թէ աղէկ կամ գէշ բան մը գտած է։ Արու աղաւնիները նոյնը կ'ընեն, եւ կը կարծենք թէ սագերն ալ նման ձայն մը ունին։ Շուները իրենց գիւտ մը ըրած ըլլալը իմացնելու համար երկու ձեւ ձայն ունին, իսկ փիղերը՝ մէկ մէկ մեայն։ Շունը բարձր եւ սուր ձայնով կը հայէ նոր կամ լոկ անակնկալ բանի մը վրայ։ Տեսանք չուն մը որ այս կերպով կը հայէր տեսնելով պատուհանի մը մէջ զոյգ մը երկրագունդներ, առարկաներ՝ զորոնք առաջ երբեք տեսած չէր եւ կ'ուզէր ուշադրութիւն հրաւիրել։ Բայց ցաւալի գիւտ մը, օրինակի համար՝ մեռած մարմնի մը կամ վտանգաւոր կերպով վիրաւորուած մարդու մը, երբեմն չունը կ'իմացնէ ոռնալու ձայներով, որ ըսել է՝ տարբեր ձեւ խօսուածքով։ Ծովեզերքները որսորդութիւն ընողը եւ այնպիսի մէկը որ սորված է ծովեզերքի թռչուններու ձայներուն նմանցնել իր ձայնը, հետաքրքրական իրողութիւններ երեւան կը բերէ թէ ի՛նչ մանրամասն տարբերութիւններ կան այլեւայլ տեսակ թռչուններու խօսուածքներուն մէջտեղ։ Անոնց մեծ մասը մասնաւոր ձայն մը կը հանեն որ «եկուր» կը նշանակէ։ Եւ կը թուի թէ այս ձայնը միշտ կը հասկնան նոյն տեսակէն եղող միւս թռչունները եւ ընդհանրապէս կը համակերպին անոր գրեթէ իսկոյն, թէպէտ ուրիշ տեսակէ եղող ոչ մէկ թռչուն ամենաթեթեւ ուշադրութիւն մը անգամ կուտայ անոր։ Այլեւայլ ծովեզերեայ թռչուններու հրաւիրական ձայներու մէջտեղ գտնուած տարբերութիւնը ա՛նպէս թեթեւ է որ միայն թռչնորսը կրնայ նշմարել։ Եւ սակայն այս մարդոց համար տարբերութիւնը ա՛նքան մեծ է որչափ Գաղղիերէնի եւ Անգղիերէնի ձայներուն տարբերութիւնը։ Առաջին կարգի հրացանաձիգ մը Օգոստոս ամսուն մէջ կը նստի ծովեզրը խորշ մը, եւ կը կանչէ թռչունները — եթէ բաւական մօտ են եւ լսելու չափ հեռու եւ չարժելու հակամէտ — ո՛ր կարգը կ'ուզես որ կանչէ։

Բոլոր թռչունի ձայներուն մէջ ծիծառին երգը ամենէն աւելի նման է մարդկային խօսուածքի, ոչ թէ մեր խօսուածքին, այլ այն երգերուն զորոնք Լափոնիացիք կամ ուրիշ հեռաւոր ժողովուրդներ կ'երգեն։ Լափոնիացի կինը երգ կ'երգէ ծիւղ նման ծիծառի մը արշալոյսին երգած երգին։ Եւ սակայն կը թուի թէ ծիծառները իրարու հետ քիչ կը խօսին կամ երբեք չեն խօսիր, եւ երբեք չեն գար իրարու կանչած ժամանակ։ Բայց թռչուններու խօսուածքի զանազանութիւնները, եւ գաղափարներ փոխանակելու կարելիութիւնները, չատ մեծ են։ Եթէ, օրինակի համար, ունէ հիմ ունէն ադռաւներուն եւ արագիլներուն կատարած փորձերու պատմութիւնները, խօսուածքը պէտք է բաւական դեր ունենայ անոնց մէջ։

ԹՌՉՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԲՈՑՆ ՇԻՆԵԼՈՒ ՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Ա. Ը. Հ. Ճ. Մնայոր)

Դատաւոր Ճ. Ն. Քլըրք զարմանքով տեսաւ գետնին վրայ աղաւնիի բոյն մը, եւ ես որոշ կը յիշեմ թէ ի՛նչպէս զարմացայ գտնելով աղաւնիի մը բոյն գետնէն իրր 30 ոտք բարձրը՝ կաղնիի մը վրայ, Շիքագոյի արուարձաններէն մէկուն մէջ։ Մանկութեանս օրերը անցուցած եմ ագարակի մը մէջ Իլլինոյի նահանգին մէկ ընդարձակ դաշտավայրին վրայ, եւ յոյժ չատ անգամներ գտած եմ գետնին վրայ աղաւնիի բոյներ, որոնք կը բաղկանային անհոգութեամբ իրար բերուած ցախերէ եւ փայտիկներէ։ Հոն անոնց բոյներուն սովորական տեղն էր գետնին վրայ, եւ երբեք չտեսայ հատ մը որ խնձորենիի աւենէն ցած ճիւղերէն բարձր տեղ չինուած ըլլար, մինչեւ որ փոխադրուեցայ մեծ քաղաքի մը մերձակայները, ուր թռչնոց հաւկթի որսորդներ (տղաք եւ սոռերին կենդանիներ) չատ էին։

Անձնական դիտողութեամբ համոզուած եմ թէ թռչուններ իրենց բոյն չշինելու ոճը կը փոխեն երբ քաղաքակրթութիւնը եւ ուրիշ վտանգներ ուժգնութիւն կ'ընեն անոնց բոյն չշինելու գետիններուն վրայ։ Երբ տղայ էի, միշտ կը տեսնէի կարմրալանջ թռչուներին (իսքէթէ գուշու) բոյնը ցած տեղ չինուած, սովորաբար խնձորենիի կամ կեռասենիի վարի մասերուն վրայ։ Երբ քաղաք վերադարձանք, կը կարծէի թէ կարմրալանջները բոյն չէին շիներ նահանգին հիւսիսային մասին մէջ, բայց վերջերը հասկցայ որ կը շինեն կնձնիներու եւ դղիներու (ռագճա աղաճ)

վրայ ալ, յաճախ գեռնէն 30 ոտքէ աւելի բարձրութեան մէջ։

Թռչուն զննողները գիտեն որ հասարակ կարմրկատարը կամ վայրի դեղձանիկը յարկ մըն ալ կ'աւելցնէ իր բոյնին, ծածկելով հաւկիթները զորոնք կովաթռչունը կը սիրէ ածել հոն։ Աչակերտներ ինձի կը բերէին եռայարկ բոյներ, վասն զի երկու կեղծ ստորնայարկ ունէին։ Թռչուններն իրենց նախնեաց սովորութիւններուն կը յարին սերտիւ։ Բայց չարունական արկածներէն եւ բոյներու կորուստէն կը սորվին իմաստութիւն, եւ ուստի աւելի բարձր եւ աւելի լաւ բոյներ կը շինեն։ Շատ թռչուններ դիւրաւ կը հեռանան հասարակութենէ մը, իսկ ուրիշներ իրենց մանկութեան բնակարաններուն կը կառչին։

1883էն առաջ կամ գրեթէ այդ տեսնները (չեմ ըսեր ճիշդ տարին), ծիծեռնիկներ մեծ բազմութեամբ իրենց սիրմէ բոյները կը շինէին Հարաւային Իլլինոյիի երկաթուղւոյ մէկ կայարանին քիւերուն ներքեւը։ Ծիչեալ տարին խումբ մը գործաւորներ նորոգեցին այդ չէնքը, եւ նորոգման միջոցին քանդեցին հաւկիթ եւ ձագ պարունակող բոյները։ Ծիծեռնիկները արկածէն յաղթուելով մեկնեցան այն տեղէն եւ ա՛լ եւս չդարձան երբեք։

Մինչեւ անգամ Անգղիոյ արհամարհուած ծիծեռնիկը կրնայ դասեր սորվեցնել դիտողին եւ անակնկալ կարողութիւններ ցուցնել։ Քանի մը օրեր առաջ մինչ փողոցէ մը կ'անցնէի, գրեթէ կոխեցի ստորին կարգ աղատ ծիծեռնիկի մը վրայ, որ իր բերանն ունէր դեղին եգիպտացորենի հատիկ մը։ Թռչունը ճամբուս վրայէն մէկ կողմ քաշուեցաւ եւ եգիպտացորենն ուտելու հետ էր։ Կը թուէր թէ կը ջանար կլլել զանիկա։ Եգիպտացորենին այդ հատն այնքան մեծ էր այն փոքրիկ թռչունին համար որ հետաքրքրութիւնս չարժեցաւ։ Կ'ուզէի եգիպտացորենը բերնին ետեւի կողմը մղել իբր թէ կուլ տալու համար, յետոյ կը բերէի կատուին ծայրը, այնուհետեւ նորէն կը կրկնէի առջի գործողութիւնը։ Վայրկեան մը չանցած՝ եգիպտացորենին հատը սկսաւ տափակնալ, իբր թէ ծանր գլանները մէջտեղ ճնշուելով։ Թռչունը չուտով կտոր կտոր բրաւ զայն եւ դիւրաւ մը կուլ տուաւ, եւ ես, մինչ կ'անցնէի կ'երթայի, ինքնիրենս կ'ըսէի, «Զօրութիւն՝ անակնկալ տեղերու եւ ձեւերու մէջ։»

ՀԱՆՐԱԿԱՒՔԻ ԵՐԿԱԹ ԶՈՂԵՐՈՒ ՎՐԱՑ ՇԱՐԺՈՂ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՍՐՍԿԻՉ

Այսօրուան սրսկիչ կառքը մեծ զարգացում է առաջուան գործածուածներուն վրայ, վասն զի վարիչը կարող կ'ըլլայ դատել եւ որոշել իսկոյն թէ ո՛րչափ ջուր պէտք է դնել տալայտակը պատշաճապէս սրսկելու եւ ոչ թէ ողողելու համար։ Բայց ձիաքարշ կառքով սրսկումը մեծածախս կ'ըլլայ, վասն զի քիչ ջուր կ'առնէ կառքին մէջ դրուած սանը եւ հարկ է յաճախ լեցնել։ Եւ ձի պահելու ծախքը չատ ծանր է։ Ամերիկեան ելեկտրաշարժ հանրակառքերու ուղիները մղոններով երկայն են, եւ սրսկիչ կառքով մը չատ մղոններով փողոցներ եւ ճամբաներ կրնան սրսկուիլ խնայողութեամբ եւ արագութեամբ։ Սրսկիչը 25,000 կալոն ջուր կրնայ պարունակել, եւ Թաւալուն ելեկտրաշարժ ցայտիչներով ջուրը կառքէն կը մղուի մինչեւ չորս ոտք հեռի, եթէ ուզուի։ Ցայտող ջուրին լայնքը կրնայ անհրաժեշտ պակսեցուիլ, եւ միեւնոյն ժամանակ մեքենան կրնայ ցայտող ջուրին քանակութիւնը չատցնել կամ քիչցնել, այնպէս որ կարելի է անմիջապէս յարմարցնել զայն ճամբուն լայնքին կամ կառքին արագութեան փոփոխութիւններուն, եւ եթէ ուզուի՝ ցայտումը ի սպառ դադրեցնել։ Իսկ կառքին երկու ծայրերն այնպէս չինուած են որ կառքը երկու ծայրերուն կողմէն ալ կրնայ դէպ յառաջ չարժիլ։ Ցայտիչը կը բաղկանայ թնդանօթի մետաղէ չինուած չորս գլան ունեցող թաւալուն ջրհանէ մը որուն վրայ կափարիչ յարմարցուած է, ջուրին հոսումը ուզուած կերպով կանոնաւորելու համար։ Ցայտիչը կը գործէ անկախ ելեկտրական չարժիչի մը միջոցաւ, եւ չկայ կապակցութիւն կառքին չարժման եւ ցայտիչին գործողութեան մէջտեղ։ Հասարակ տեսակէ երկու ուրոյն սրսկիչներ կը դրուին կառքին ճակատէն եւ յետակողմէն ցած՝ երկաթ ձողերուն մէջտեղի գետինը ջրելու համար։ Ասոնք կը կառավարուին ծորակներով որ զատ են կուշտը գտնուողներէն։

Կառքը 25 ձիու ոյժով երկու հատ մղող չարժիչ ունի, ճիշդ ինչ որ ունի ուղեւորներու ելեկտրական կառք մը, եւ կրնայ վաղել ոեւէ արագութեամբ՝ առանց ազդելու սրսկիչ մեքենային, որ իր յարմարելիութեան չնորհիւ կրնայ արձակել միեւնոյն քանակութեամբ ջուր ճամբուն վրայ՝ առանց նայելու արագութեանը որով կառքը յառաջ կը չարժի։ Կը տեսնուի թէ այս սրսկիչ կառքը հինգովին տարբեր է փողոցները ջրելու համար հնարուած ուրիշ գործիքներէ։ Դիւրաւ կը տեսնուի նաեւ թէ յաջողութեամբ կը գործածուի ամէնէն մեծ քաղաքներու մէջ, աւելի լաւ կը ծառայէ եւ աւելի քիչ ծախքով։

ԱՑՆԹԱՊՈՒ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՅՕԲԵԼԵԱՆԸ

(Փրոֆ. Ա. Հ. Պեղճեան, Այնիաղ)

[Հետագայն Թուրքերէն Ա-եռաքելի մէջ սոյն վերնագրով հրատարակուած յօդուածներէն վերջինին թարգմանութիւնն է։]

Ձեր ժամանակը աւելի չատ չառնելով նիւթիս վերաբերեալ քանի մը խորհրդածութիւններ ընենք եւ վախճան տանք մեր խօսքին։ Այս մասին ինչ որ պիտի ըսեմ նախ, արդէն ամենուդ ալ խորհուրդին ատարկան է. Այսօր մեզի ուրախութեան եւ շնորհակալութեան օր է։ Այսպիսի ժամանակ մը մեր յարաժամ չնորհակալութեան զգացում տածելու պատճառները եւս քան զեւս կը բազմանան։ Մինչ տակաւ էինք՝ զօրացանք, մինչ փոքր էինք՝ Տէրը մեզ օրհնեց։ Նիւթական եւ բարոյական բազմաթիւ երջանկութեան միջոցներ վայելեցինք։ Մենք եւ մեր հետ առնչութիւն ունեցող մեր դրացիները Աւետարանին մեր առջեւ պարզած սեղաններէն լիուլի մասնակցեցանք, եւ տակաւին կը մասնակցինք։ Այս երկրին մէջ ասկէ 50—60 տարի առաջ սկսած Աւետարանական բարեկարգութեան արգասիքներէն կ'օգտուինք, ոչ մրայն մենք Բողոքականներս, այլ ամբողջ ազգային, անհատ առ անհատ, ուղղակի եւ անուղղակի։ Ժամանակաւ Սուրբ Գիրքը հազուագիւտ գանձ մըն էր, զոր ամէն մարդ կարող չէր ստանալ, ի բաց առեալ անոր մասերէն մէկ քանին միայն որ ատ եւ անդ կը գտնուէին ցանցառ կերպով։ Սակայն այսօր բարեսէր քրիստոնէից առատաձեռնութեան չնորհիւ հասարակ գործաւոր մը իսկ ամբողջ Սուրբ Գիրքի մը տէր կրնայ ըլլալ։ Ժամանակաւ Սուրբ Գիրքը եկեղեցիներէն եւ վանքերէն եւ ուրեք ուրեք հարուստներու տուներէն ի զատ ուրիշ տեղ չէր գտնուեր, բայց հիմա գրեթէ ամէն տան մէջ եւ գիւղերուն մէջ անգամ կը գտնուի։ Կոստանդնուպոլսոյ մէջ մեր ազգին մտաւորական եւ հոգեւոր օգտին համար հրատարակութիւններ ընող Աստուածաշնչի Ընկերութիւնը 300,000, 000 երեսներ հրատարակած է։ Ասոնցմէ կազմուած հատորներուն 166,000ը Սուրբ Գրոց մասեր են։ Բայց յիշեալ թուական նշանները մինչեւ հիմա հրատարակուածները չեն ներկայացներ, այլ՝ ասկէ 26 տարիներ առաջուան հրատարակուածներուն գումարը։ Չեմ գիտեր թէ ասոր վրայ ո՛րքան յաւելուած եղաւ անկէ հետէ, բայց մօտերս տրուած տեղեկագիրներէն սակաւիկը յայտնի կը հակցուի թէ յիշեալ Ընկերութիւնը այժմ Թուրքիոյ Հայոց համար տարին 7,000,000 երեսէ աւելի կը տպագրէ եւ կը հրատարակէ։ Եւ ասոնց փոխարէն մեր տուած ստակը լոկ թղթին գինն անգամ չէ։

Գալով մեր դպրոցներուն, հիմնապէս փոփոխութիւններ մտած են անոնց մէջ. եւ մանաւանդ մեր աղջկանց դաստիարակութեան խնդիրը համարեա թէ սա վերջին 50 տարիներուն գործն է։ Բաց աստի, մեր ազգին երիտասարդներէն այնպիսեաց համար որ կը փափաքին բարձր դաստիարակութիւն ընդունիլ, այս երկրին չորս տարբեր կեդրոններուն մէջ բացուած գոլէճները, հոգեւոր պաշտօնէութեան փափաքողներու համար Աստուածաբանական ճեմարանները, եւ ընտանիքները աւելի կանոնաւոր եւ աւելի երջանիկ ընող մայրեր պատրաստելու համար Փոքր Ասիոյ այլեւայլ կողմեր բացուած աղջկանց բարձր վարժարանները ո՛րչափ մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայեն։ Եւ ո՛չ ապաքէն զմեզ չնորհակալութեան կ'առաջնորդեն։

Բայց գիտէք որ լոկ լեզուով եւ ո՛չ գործքով չնորհակալութիւնը չընդունիր Աւետարանը։ Եղբայրներ եւ քոյրեր, այդպիսիներու օգնութեան ձեռք կարկառելու համար չփախցնե՛նք այս օրուան առիթը։

Մեր նիւթին թելադրած խորհրդածութեան երկրորդ առարկան է Այժմու պէտքին անցեալ ժամանակի պէտքերուն չնորհակալ ըլլալու պարտականութիւնը։ Ինչպէս որ Պաղտատու դաշտին մէջ Եփրատ գետէն ջուր խմող մէկը չնորհակալ եղեր է՝ ժամանակաւ Պինկէօլ լեռնադաշտին վրայ տեղացող անձրեւին եւ ձիւնին, չմոռնանք որ մենք ալ այսօրուան մեր վայելած հոգեւոր բարիքներուն համար մեզմէ առաջ ապրողներուն աչխատութեանց եւ անձնուրացութիւններուն պարտական ենք։ Մեր ծնելէն առաջ 1831ին Դիոնեսիոս եպիսկոպոս, Կոստանդնուպոլսեցի քահանայ մը եւ Մր. Կուտէլ մէկտեղ գալով մեզի համար պատրաստեցին Մալթայի Աւետարանը, բարեբաղդ էք, ով ներկայ սերունդ։ Այսօր կը վայելէք ա՛յնպիսի բարձր եւ բազմատեսակ չնորհքներ որ ձեր հայրերուն մտքէն ալ անցած չէին։ Մտաւոր եւ հոգեւոր դաստիարակութեան համար դպրոցներ եւ եկեղեցիներ ունիք, կիրակնօրեայ դպրոցներ ունիք, ձեր երիտասարդներուն համար թանգարան ունիք, ձեզի համար խորհող եւ գործող մարդիկ ունիք։ Ի հակիրճ բան, կը վայելէք չատ չնորհներ զորոնք ձեր նախորդք չվայելեցին։ Բայց քաջ գիտէք որ ատոնք իրենքիրենցմէ չգոյացան։ Ինչպէս որ մեր արտերը ոռոգող անձրեւին մէջ Ալանտեանի արեգակը աշխատութիւն ունի, նմանապէս այս հոգեւոր անձրեւներն ալ, ասկէ կէս դար առաջ ի Ալանտեանէն անդին բարձրացած հաւատքի

եւ բարեգործութեան ամպերուն տեղացուցած օրհնութիւններն են։ Ամերիկեան Պորտ Ընկերութիւնը եւ անոր ձեռնտուութիւն ընող Աւետարանական եկեղեցիները զմեզ այսօրուան կէտին հասցնելու համար ինչ գանձեր, եւ գանձերէ աւելի թանկագին ինչ կեանքեր զոհեցին եւ ցարդ կը զոհեն։ Մեր մէջ Աւետարանի փաստին անձնանուէրներու եւ դիւցազուններու գերեզմանները կը գտնուին։ 1848ի մարդոցմէն ողջ մնացողներ չա՛տ սակաւաթիւ են մեր մէջ։ Անոնց մեծ մասը մեզմէ բաժնուեցան գացին. բայց անոնց աշխատութիւնները՞, աղօթքները՞։ Ասոնք միշտ կը մնան։ Ո՛րչափ ճշմարիտ են Ցիսուսի խօսքերը. «Ուրիշները աշխատեցան, ու դուք անոնց աշխատանքին մէջ մտաք։» (Շարունակելի)

ՄՐ. ՄԻԼԱՐՏ

Վերջապէս Բաղէշ ալ բոլորովին անբաղդ քաղաք մը չէ ձորի մը մէջ ինկած ու կորուսած, ինչպէս կը կարծեն շատեր։ Եւ այսպէս կը հետեւցուննենք Մր. Միլարտի հոս հանդիպումին։ Այս անունը կը կարծենք անծանօթ անուն մը չէ։ Անցեալ աշունէն իվեր սկսաւ այն լսուիլ մեր կողմեր ու կարդացուիլ լրագրերու մէջ։ Այլ լսել ու տեսնել ինչպէս ամէն բանի մէջ՝ նոյնպէս եւ ա՛լ աւելի այս մարդը ճանչնալու մէջ՝ շատ տարբեր բաներ են։ Համբաւ ունեցող մարդոց մէջ կան ոմանք որք աւելի մեծ են տեսնուելէ առաջ եւ աւելի պզտիկ տեսնուելէ վերջ, ոմանք ալ ընդհակառակն։ Մր. Միլարտ կը պատկանի այս վերջին դասակարգին։ Իր դէմքը նկարագրել ու ներկայացնել իսկապէս ինչպէս որ է՝ իմ կարողութենէս վեր է թէեւ, բայց փորձն ընել չեմ վարանիր, հաւատալով որ որչափ ալ անկատար երեւնայ, հրապուրուողներ եւ օգտուողներ շատ պիտի ըլլան։

Ապրիլ ամսոյ առաջին օրը (Ն. Տ.) հոս ժամանեց Մր. Միլարտ։ Իր համբաւը իրմէ առաջ հասած էր սակայն։ Սուրբ Հոգին ընդունող սուրբ մարդ մ'է ան։ Ինքն իսկ էր ան զոր իր մէկ քարոզին մէջ յիշեց իրեւ օրինակ քրիստոնէի։ Աւասիկ այդ օրինակը. «Ընտիր փայտի կտոր մը կը տեսնէք, որուն վրայ գործած են հիւանի զանազան գործիք — սղոց, ուրագ, քերիչ, եւն., եւ յառաջ բերած են հոն ողորկութիւն մը եւ փայլ մը որ ըսել կու տայ մեզի, 'Ինչ աղուոր, ի՛նչ գեղեցիկ։' Այդ՝ գիտութեան եւ աշխարհիկ կրթութեան չնորհն է հոգիներուն վրայ։ Սակայն աւելին կայ։ Ուրիշ օր մը կը տեսնէք այդ աղուոր ու գեղեցիկ փայտի կտորին վրայ չքնաղ, սքանչացնող դրուագներ, ճարտար մտքով ու մատներով յօրինուած ծաղիկներ, տերեւներ ու կոկոններ, եւ քան զառաջինն աւելի սքանչացուցող կ'ըսէք, 'Ինչ զարմանալի կարողութիւն, ի՛նչ գեղեցիկ ճաշակ, ի՛նչ ստեղծող միտք ու ճարտար մատուներ։ Ի մի բան ի՛նչ հանճար որ զայս այսպէս ընելու գաղափար է ծար։' Այս անգամ կը տեսնէք, գովեստը կու տաք եւ ինքնաբերաբար ոչ թէ փայտի կտորին, այլ անոր վրայ այդ չքնաղ դրուագները եւ ծաղիկները յօրինող մտքին։ Արդ՝ այդ փայտի կտորը առեք մարդու մը, հոգիի մը տեղ, անոր յղկումը մարդկային կրթութեան տեղ եւ անոր վրայ դրուագներ ու ծաղիկներ բանող անձն ալ — որուն վրայ կու գայ ձեր արդար սքանչացումը — Աստուծոյ տեղ, եւ ահա օրինակը լուսաբանուած ու դասերը սովրուած պիտի գտնէք։ Փայտի կտորը ըսինք որ մարդն էր։ Եւ միշտ մարդն է այն, իր ամէն վիճակներուն մէջ մարդուն ներկայացուցիչը, այլեւայլ մարդոց ներկայացուցիչը իր այլեւայլ վիճակներուն մէջ։ Մարդն է այն՝ երբ դեռ լոկ փայտի կտոր մ'է։ Մարդն է երբ յղկեալ ու փայլուն փայտի կտորն է, եւ մարդն է երբ իր վրայ սքանչելի ծաղկունք եւ դրուագներ կրող փայտի կտորն է։ Բայց ըսելու եւ հասկնալու համար կարեւորը սա է. Լոկ փայտի կտորը բնական մարդն է — մարդը՝ իր բնական ու մեղանչական վիճակին մէջ։ Ցղկուն ու փայլուն կտորը՝ մարդն է իր կրթութեան մէջ, մարդն է որուն վրայ երեւցած չնորհին պատճառը դարձեալ մարդ է։ Իսկ դրուագեալ եւ ծաղկենկար փայտի կտորը հոգեւոր մարդն է, որուն վրայ երեւցած սքանչելի չնորհին եւ գեղեցկութեան պատճառն Աստուած է։ Այսպիսի մարդու մը, այս վերջին գեղեցկութեան հասած հոգիի մը վրայ նայող մը անկարելի է որ անոր մէջէն զԱստուած չտեսնէ, այդ չնորհին ու գեղեցկութեան հեղինակ զԱստուած չըմբռնէ ու զԱյն չփառաբանէ։ Այսպէս ըլլալու է քրիստոնեան. մարդ մը՝ գերազանց եւ գերբնական գեղեցկութեամբ եւ չնորհօք լի՝ որ զինքը դիտող աչքին ոչ թէ զինքը այլ զԱստուած նշմարել տայ, որ չտայ մարդոց իր վրայ սքանչանալ եւ զինք փառաւորել՝ այլ Աստուծոյ վրայ։ Ո՛ր պեռնէն չեր քաղի քոքէրը, ու փառաւորէն չեր Հայրը որ երկինքն է։» Երբ այսպէս կը խօսէր այս նիւթին վրայ, ամէն մարդու մտքէն կ'անցնէր թէ նա ինքն այնպէս է։

Տասներկու տարի կ'ընէ որ Մր. Միլարտ եղած է Աւետարանը քարոզել «բոլոր ստեղծուածներուն,» ամէն գոյնէ եւ լեզուէ մարդիկներուն։ Երկիրը տեսած է ոչ թէ մեզ նման հասարակ մահկանացուներու պէս միայն աշխարհացոյց տախտակներու վրայ՝ այլ իրականապէս եւ գրեթէ ամբողջութեամբ, իւր ծովերով եւ ցամաք երկիրներով, կղզիներով ու լիճերով եւ անոր չրջանն ըրած է մէկի տեղ քանի մը անգամ։ Եւ ի՛նչ կը կարծէք, այս երկար ուղեւորութիւններն որ հարկաւ լիքն կ'ըլլան մեծ ծախքերով, մեծ յոգնութիւններով ու մեծ վտանգներով, ի՛նչպէս կատարած է։ Մի միայն իր ձեռներէցութեամբ եւ, որչափ կրցանք հասկնալ, իր քսակով։ Եւ գիտէք ի՛նչ կարճ խօսքով կը բացատրէ չգիտցողներուն իր յանձնառութիւնը այս ամէն բաներուն. ահա, Քրիստոսի սէրը չի՛ նէ մղէ, Հոգին զիս կ'առաջնորդէ։ Մր. Միլարտ մեր դարու Պօղոսն է։ Եւ Պօղոսի հետ այս նմանութիւնը ոչ թէ միայն մէկ բանի մէջ ունի, այլ մէկ բանի մէջ միայն չունի։ Մարմինի խայթոց չունի։ Իւր ֆիզիքական յօրինուածը կատարեալ է, կորովի, գեղեցիկ, համեմատական, առոյգ, առողջ, աչխոյժ եւ առանց թերութեան կամ գոնէ յայտնի թերութեան։ Իր Աստուածաչունչը յոյժ մանրագիր եւ փոքրագիր է, գրպան մտնելու չափ փոքրագիր, բայց կրնայ մթնշաղ լուսոյ մէջ անվրէպ կարդալ, թէեւ եթէ ուզէ՝ կարդալու պէտք չունի։ Իբերան ըսել կրնայ։ Եւ այդ գիրքը, Սուրբ Գիրքը, որմէ դուրս ալ կարդալու արժան ուրիշ գիրք չճանչնար, ո՛վ գիտէ քանի՛ անգամ կարդացած է իր դարձէն իվեր որ կարծեմ 15–20 տարի կ'ընէ։ Այնչափ գործածած է զայն — եւ ըսել հարկ չէ ո՛րչափ փափկութեամբ եւ զգուշութեամբ — որ իր այդ սիրած եւ միակ մեծ սեպած կաշեայ հաստակազմ Գիրքը, երեք անգամ կազմած եւ երեսի կաշին փոխած է, առաջիններուն ծակոտելու չափ հինցալէն ու գոյները նետելէն վերջ։ Ծայրէ ծայր գոց գիտէ զայն։ Եւ գիտնալուն տարակոյս կայ։ Ամենէն բթամիտ մարդը կրնայ այդքան անգամ կարդալով գոց ընել, ո՛ւր մնաց Մր. Միլարտ, որու յիշողութիւնը արդէն շատ սուր է ու սէրն ա՛լ աւելի, իր քարոզները Սուրբ Գիրք են համակ։ Որովհետեւ իր դաբաձէն եւեւ գրեթէ ուրիշ գիրք կարդացած չէ բայց միայն Սուրբ Գիրքը, եւ ան ալ մեծ ախորժով, եւ տեսած ու պտըտած՝ ամբողջ աչխարհը, իր քարոզը ա՛լ ուրիշ բան չէր բայց միայն Սուրբ Գիրք՝ լուսաբանուած Սուրբ Գիրքով ու պարզ, բայց պարզութեանը մէջ ազդու եւ պատչաճ, բազմաթիւ օրինակներով՝ զորս հաւաքած ունէր ամէն անկիւններէն եւ կողմերէն ուսկից որ անցած կամ ուր որ հանդիպած էր։ Իր քարոզութեան ոճը Քրիստոսի ոճն է Աւետարաններուն մէջ երեւցած. ամենամեծ ճշմարտութիւններ սղմած ամենապարզ եւ ընտանի օրինակներու մէջ, պարզ բայց վեհ, խորախորհուրդ բայց ամէն մտքի հասկնալի։

Ըսինք որ Մր. Միլարտ մեր դարու Պօղոսն է։ Անոր պէս ճարտարախօս է։ Կայծուտ, կայծակոտ կրակի կը նմանի։ Իր բառերը տաք ճայթմունքներով կը թռչին կուրծքէն ու ուր որ իյնան — սրտերու վրայ — կը վառեն, կը բռնկցունեն։ Եւ այդ ճարտարխօսութիւնը ոչ թէ չինծու՝ այլ բնական է, բորբոքած, եռացած հոգւոյ մը արտազեղմունքը, լցուած սրտի մը, ազբիւրի մը յորդումը։ Սքանչելի էր։ Քննադատող չունեցաւ այս սաստիկ քննադատ ժողովուրդին մէջ։ Կրթութեան ամէն աստիճանի եւ մտաց ամէն վիճակի տէր մարդիկ միօրինակ եւ հաւասարապէս գովեցին զինք։ Դիւթուեցան իրմէ եւ եղան իր հիացողները։ Զգացին որ զօրութիւն մը՝ գերբնական եւ գեր ի վեր քան զմարդկայինն կը գործէր անոր մէջ, ու հաւատացին, գոնէ ստիպուեցան հաւատալ անոր ըսածին։ Անոր ըսածը իրենց տեսածն էր։ «Սուրբ Հոգին է որ յիս կը գործէ,» կ'ըսէր, «եւ պիտի գործէ զայն ընդունող ամէն սրտերու մէջ ալ։» Սուրբ Գիրքը ինչպէս որ ինք կը ճանչնար, իբրեւ մրակ մեծ գիրք եւ մի միայն պատուական եւ եզական գիրք, այնպէս ալ կը յայտնէր զայն այլոց ճանչցունել։ Կ'ըսէր, Աստուածաչունչը այնչափ աւելի է ուրիշ գրքերէ, այնչափ աւելի մեծ ուրիշ գրքերէ որչափ որ աւելի մեծ է անոր հեղինակը (Աստուած) ուրիշ գրեանց հեղինակներէ։ Ինչ չափով որ իր համարումն էր Սուրբ Գրոց վրայ՝ նոյն չափով ալ էր իր սէրը, որ ուրիշ կերպով չկրնար բացատրուիլ բայց եթէ պատմելով իր վարմունքը Սուրբ Գիրքին հետ։ Չէր բաժնուեր Սուրբ Գիրքէն։ Ո՛ւր որ երթար, ո՛ւր որ ըլլար իր Սուրբ Գիրքը քովը պիտի ունենար, ձեռքին մէջ, աչքին տակ, կամ գոնէ գրպանը։ Ճամբուն մէջ ձեռքն էր, ճաշի առեն շատ անգամ տեսայ որ հեռը սեղան կը տանէր։ Օր մը Անգլ. հիւպատոսին հետ կուսակալին գնաց, տեսանք որ դարձեալ հետն էր, ձեռքն էր։ Այսպէս Սուրբ Գիրքը իր անբաժան ընկերն էր։ Աչխարհի վրայ բան թողած չէր — հայրենիք, ընտանիք, զաւակ ու կնիկ... որոցմէ բաժնուած չէր։ Այդ ամենէն 12 տարիէ իվեր, թող երբեմնի կարճ հանդիպումները, բաժնուած էր, բայց կարելի էր որ 12 րոպէ իր Աստուածաչունչէն բաժնուէր։ Զտեսանք։

Ու կը տեսնէինք արդիւնքը իր Սուրբ Գրոց հետ այնչափ մտերմութեամբ վարուելուն։ Առանց անոր չպիտի ըլլար ինչ որ եղած էր — մաքուր հոգւով, ճոխ մտքով, ու գեղեցիկ նկարագրով մարդը, զարմանալիք ամենուն եւ չատերու համար ալ մարմնացեալ հրեշտակ մը քան մարդ։

Այն քարոզիչներէն չէ որոց խօսքերուն առջեւ ունկնդիրը, կամ ունկնդրին սիրտն ու միտքը ժայռի մը պէս հաստատուն կը մնան առանց դոյղն իւրաքանչիւրը դիրքը փոխելու։ Անոր խօսքերուն առջեւէն՝ իրենք ահագին հեղեղի առջեւէ՝ ինչ փետուր կը քշուին կը տարուին ժայռերն ալ ու խորհրդաւոր ծառերն ալ, այսինքն ամէն տեսակ որսեր ու մտքեր։ Իր չարաթուան մը քարոզութիւնը աւելի չարժում ու զգացում յառաջ բերաւ քան որ կը բերեն չատ մը քարոզիչներու եօթնամեայ քարոզութիւնները։ Երբ բնաբանի մը կառչէր՝ առանց անոր ամբողջ հիւթն ու հոյզը քամելու զայն չէր թողեր։ Անոր իմաստը ընդլայնող, լրացուցնող, որոշող եւ փողփողեցնող ամէն համարներ Սուրբ Գրոց ամէն մասերուն մէջէն իսկոյն գտնելով բերելէ եւ ամենայն պատշաճութեամբ եւ զարմանալի ներդաշնակութեամբ իրարու յարելէ եւ ճշմարտութեան հոյակապ ու անթերի չէնք մը յօրինելէ, ապարանքէ վերջ միայն զայն կը թողէր, ու կը թողէր այնատեն երբ ա՛լ անոր դէմ առարկութիւն հանել, անոր մէջ պակաս գտնել կամ վրան յաւելում ընել կարելի չէր կարծես։ Չինքը լսող մարդոց մէջ չեղաւ մարդ ու չմնաց մարդ որ չզարմանար անոր վրայ, եւ չհարցուներ թէ «այս ո՞ւսկից ունի այս բաները, այն ի՞նչ ճոխութիւն Սուրբ Գրոց հմտութեան»։ Իւր ամբարը չէր պակսեր, թէեւ անոր ծորակները միշտ բաց ալ կը պահէր։ Շաբաթ մը՝ օրուան մէջ երկու երեք անգամ, երբեմն ալ չորս անգամ, ժողովներ կ'ընէր եւ միշտ նոր բաներ կը խօսէր մին քան զմիւսն գեղեցիկ ու գերազանց։ Իր խօսքերու համն ու հոտը, չեշտն ու կորովը, թարմութիւնն ու ղօրութիւնը փոխոխութիւն չէին կրեր. միշտ լաւագոյն էին։ Կարճ խօսող չէր. առ հասարակ ժամ մը, ժամ ու կէս, մօտիկ երկու ժամ կը խօսէր — թէեւ այդ ժամանակին կէսը թարգմանը կ'առնէր — բայց կարճ խօսող կ'երեւէր. ժամացոյցը միայն ժամանցքը կը ցուցնէր, ունկնդիրք չէին զգար։ Ու լեզուն միայն չէր որ կը խօսէր՝ կը խօսէին նաեւ իր դէմքը եւ չարժուածքը, եւ այս վերջինքս այնպէս կը խօսէին որ եթէ լեզուն լռէր ալ՝ դարձեալ ինք գրեթէ ամբողջապէս հասկնալի պիտի ըլլար։

Քանի մը օր միայն հոս մնաց, բայց այդ քանի մը օրերն ալ բաւական եղան մեզի ծանօթացունելու իր գրեթէ ամբողջ նկարագիրը որ անվարագոյր էր։ Ապրիլ 11ին մեկնեցաւ ի վան։

Բաղէշ ՄԻՀՐԱՆ Ց. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Վանէ ալ թղթակից մը կը գրէ թէ նոյն աւետարանիչը Աւագ Ուրբաթ այցելած է վան եւ խուռն բազմութիւններու խօսած է նոյն օր եւ Աւագ Շաբաթ, Զատկի Ա, Բ, Գ, Դ, եւ Ը օրերն յաջորդաբար եւ երբեմն քանիցս՝ ունկնդիրներու յոյժ ստուար բազմութեան։ Տեղացիներու խնդրանքով եւ առաջնորդ Հօր հրաւիրմամբ խօսեր է անգամ մը եւս տեղւոյն ազգայիններու կեդրոնական եկեղեցւոյն մէջ։ Քարոզներուն ազդունելութեան եւ ընդունելութեան մասին տրուած վկայութիւնը յար եւ նման է բազէչու վկայութեան։ Կը ցաւինք որ պիտի չկրնանք աւելի տեղ տալ այս նիւթին վերաբերեալ երկայն ու մանրամասն գրուածքներու։

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ԱՏԱՆԱ

Մայիս 7 չաբաթ օր, ըստ որոշման ժողովին, քարոզիչ Պետրոս էֆ. Թօփալեան, պիտի քննուէր Ատանայի Հայ–Բողոքական եկեղեցւոյն հովիւ ձեռնադրուելու համար։ Այնթապէ, Մարաշէ, Հաճընէ, վերջապէս կիլիկիոյ թեմին տարբեր ճիւղերէն պատուելիներ, քարոզիչներ եւ տեղապահներ այն օրը նոյն հարցաքննութեան ներկայ գտնուելու համար պատրաստուած էին։ Տարսոնի Գոլէճի տնօրէնն Տր. Քրիսթի ալ, ի պատիւ քարոզչին, իւր դասատուներով եւ աշակերտներով, նոյն հանդէսին ներկայ գտնուելու համար եկած էր։

Քննութիւնը տեւեց $2^1/_2$ ժամ ի ներկայութեան խուռն բազմութեան, եւ ելքը գոհացուցիչ հռչակուեցաւ։ Հետեւեալ օրը, կիրակի, ըստ նախագոյն որոշման, ժամը $8^1/_2$ին սկսաւ ձեռնադրութեան հանդէսը մեծ չէնքի մը մէջ որ չինուած է Մր. Մոնթգոմըրիի չնորհիւ։ Այդ ժամէն առաջ ամբողջ չէնքը, նմանապէս բակը, երկտեղ խուռն բազմութեամբ լցուած էր։ Այս խառնաչփոթ ամբոխը խաղաղեցնելու համար ոստիկանութեան գործունեայ պաշտօնեաներ վերջին աստիճան անձնուիրութեամբ աշխատեցան։ Բայց ի իզական ուժէն մնացեալները դուրս ըրին։ Այս կարգադրութեան արդիւնքը չատ օգտակար եղաւ։ Ներկայից թիւը 4,500ի կը հասնէր, 2,500ը իգական սեռի կը պատկանէին։ Մր. Սանդրըս իւր նախաբանին մէջ նախ յայտնեց իւր խորին չնորհակալութիւնը առ Վսեմ. կուսակալն, որու չնորհիւ այս պաշտամունքն այսքան փառաւոր կ'ըլլար։ Հանդէսն սկսաւ, Տարսոնի Գոլէճին աշակերտներու քառաձայն հոգեւոր երգովը։ Ցետ պաշտամունքին, որ յոյժ փառաւոր եւ ազդեցիկ կերպով կատարուեցաւ, վեհ. Սուլթանի արեւշատութեան համար աղօթք եղաւ, յորում յիշուեցան նաեւ տէրութեան ողջոյն պաշտօնեաները։

Երկուշաբթի օր Ատանայի աղջկանց վարժարանի հանդէսը կատարուեցաւ երկտեղ բազմութեան ներկայութեամբ։ Շրջանաւարտուհիներ այլեւայլ նիւթերու վրայ դրութիւններ կարդացին։ Երեքշաբթի ժամը 8ին Տարսոնի Գոլէճի աշակերտաց ատենաբանութեան մրցման հանդէսը սկսաւ եւ 12ին վերջացաւ։ Բոլոր հանդիսականները չատ գոհ մնացին։

Տարսոն Հանդիսատես մը

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԿՆԱՑ ՈՐԲԵՐՈՒ ՊԱՏՍՊԱՐԱՆԻՆ

Պատսպարանս կազմակերպուեցաւ 1897 Ապրիլի սկիզբը, այժմ ունի 60 աղջիկ եւ 30 տղայ։

Տղայոց չափահասներէն քանի մը հատը կօչկակարութեան կ'աշակերտին՝ մինչեւ կէս օր ուսման պարապելէ ետք։ Քանի մը հատ ալ ատաչնանկութեան պիտի աշակերտին ի մօտոյ՝ նոյնպէս կէս օր ուսման պարապելէ ետք։ Աղջկանց չափահասներէն ալ իբր 25 հատ գործ գործելու կը վարժեցուին։

Ակնցի տիկնայք իրենց ձեռաց աշխատութեամբ օգնած են կարելով իբր 130 կտոր չրջազգեստ, եւ իբր 480 կտոր ներքին հանդերձ, եւ հիւսած են իբր 220 զոյգ գուլպայ։ Միայն տիկին մը հիւսած է իբր 20 զոյգ գուլպայ։

Մաղաք էֆ. Փափազեան նուիրած է 20 դահ.։ Պատ. Գառումէի ձեռամբ Դամիանոս էֆ. Սէֆէրեան 10։ Հաճի տուտու Հինտեան 10։ Նազգաչգատէ Էօմէր էֆ. 5։ Տիկին Շարունակ Խանարեան $7^1/_2$։ Հաճի տուտու Դչխոյեան 2։ Տիկին Էլմաս Ծովնանեան 2 զոյգ գուլպայ։ Ուրիշ տիկին մը մէկ զոյգ գուլպայ։ Խօրասանճեան Կարապետ աղա մէկ երկաթեայ գործի գոփիայի։ Գասապեան Ցարութիւն աղա մէկ սօպա։ Գապուլեան Պօղոս աղա 11 ոչխարի մորթ (բուրդ)։ Խերեան Մուրատ աղա մէկ կրակարան սաճէ։

Ի քաջալերութիւն գործադործ աղջկանց, ըստ հաճոյս գործածելու համար, ընծայեցին $22^1/_2$ դահ. Պօղոս աղա Գապուլեան եւ 40 դահ. տիկին Մարիամ Ա. Ջորեան։

Կ. պոլսոյ հայրենակիցներէ Դամիանոս էֆ. Փափազեան 2 քաշ վիտելայի (էթէկ) կտորներ։ Ղազարեան եղբարք $3^1/_2$ քաշ տեղական կաչիի կտոր։ Թամակոչեան Մելքիսեդեկ աղա 2 դանակ կօչկակարի։ Մ. Մարտիրոս աղա Պոստանճեան 20 դահ.։ Փափազեանի գործաւորներէն 20 դահ.։ Ստեփան աղա Տէտէեան 4 դահ. եւ Աստուր աղա Տէտէեան 5։

Մանչէսթըրէ Աւետ էֆ. Թամակոչեան $7^1/_2$ լիպրա Մանչեսթրի թեւռ։

Ակն Ղ. Կ. Փ.

Մայիս 2, 1898

Ղրիմէ թղթակից մը կը գրէ ցաւով թէ նպաստի բաչխումը դադրած է հոն, եւ դադրած է որպէս թէ սա պատճառաւ որ այդ բաչխման առթիւ «վէճեր ու անհամաձայնութիւններ կը ծագին այս եւ այն անհատներու միջեւ»։ Կ'ուզենք ուղղել այդ սխալ ըմբռնումը։ Նպաստի համար գանձուած կամ ղրկուած գումարները միշտ գործածուած են իրենց նպատակներուն։ Կարօտեալները ոչ մէկ պատճառաւ զուրկ կամ անբաժին թողուած են նպաստէ։ Բայց իրողութիւնը սա է որ օտար նուիրատու բարեկամներ հիմա սա համոզումն ունին թէ անցած է տնտեսական տագնապը եւ չկայ բացառիկ օգնութեան անհրաժեշտ պէտք, թէ հիմա բոլոր չքաւորները իրենց անհատական ճիգերով եւ չանազրութեամբ ի վիճակի են կամ ըլլալու են հայթայթել իրենց պէտքերը։ Ուստի եւ դադրեցուցած են իրենց նպաստները։

Դաւրէժէ ղրկուած Ապրիլ 14 թուակիր նամակէ մը կ'իմանանք թէ տեղւոյն Հայոց համար Մարտ 1ին կազմուած է Լսարանական Ընկերութիւն մը, որու նպատակն է անոնց մտաւոր եւ բարոյական զարգացման համար ձրի դասախօսութիւններ տալ գիտական, առողջապահական, մանկավարժական եւ պատմական նիւթերու վրայ։ Համակիր բարեկամներէ կը խնդրուի, եթէ կրնան, իրենց գրական եւ ղրամական նպաստները ղրկել նոյն ընկերութեան սրահը։ Դաւրէժ, Պարսկաստան։

Երիտասարդաց կիրակնօրեայ աղօթքի ժողովը կը սկսի ժամը 8ին (Ը. Թ.) Պայըլ Հաուսի մատրան մէջ։ Խորհրդածութեան նիւթն է, «Ծառայեցէք Տէրոջը ուրախութեամբ»։ Սաղ. Ճ. 2։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՍՊԱՆԵԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Թշնամանքի՝ Մինչ երկու կիսագունդերուն վրայ ամենուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Հուպայի մօտերը իրարու մօտեցող Թշնամի երկու նաւատորմերուն վրայ, անոնց տեղւոյն նկատմամբ վաւերական տեղեկութեան չգոյութիւնը Ամերիկայի մէջ յոյժ սաստիկ անձկութեան եւ Սպանիոյ մէջ խանդավառ յոյսերու առիթ կու տայ։ Սպանիական նաւատորմը, որու կը հրամայէ ծովակալ Սէրվէրա, Քիւբասաօէ ուր ածուխ առաւ՝ մեկնելէն ետեւ, յառաջացաւ դէպ ի Սանթիակօ, Հուպայի արեւելեան ծայրը։ Սպանիական հեռագրական գործակալութիւնները կ'ըսեն թէ հինգշաբթի (Մայիս 19) Ամերիկեան երկու մարտանաւ ռմբակոծեցին զՍանթիակօ եւ դեռ քաղաքին առջեւ կը գտնուէին երբ երեւցաւ Սէրվէրայի նաւատորմը։ Բնականապէս խուճապով փախան իրենց ահարկու ոսոխին առջեւէն։ Սպանիական նոյն աղբիւրները կ'ըսեն թէ ծովակալ Սէրվէրայի դիտաւորութիւնն է Հաւանա երթալ եւ քաղաքին ուտելիք եւ զինուորական պիտոյք հայթայթել։ Միեւնոյն ժամանակ Ամերիկեան երկու նաւատորմերը, որոնց կը հրամայեն Սէմփսըն ծովակալը եւ Շլէյ, թէեւ միացած են, չեն երեւցած։ Այս լուրն ի սկզբան ցնծութեամբ ողջունուեցաւ Մադրիտի մէջ, բայց հիմա սկսած է անձկութիւն պատճառել։ Լուռ Թշնամիէն աւելի վախնալու է քան աղմկայարոյց Թշնամիէն։ Իրօք չտեսնուելու մտքին սա գաղափարը կը թելադրուի ինքնին թէ ծովակալ Սէմփսըն կ'ուզէ որ Սպանիական նաւատորմն յառաջանայ դէպ Հաւանա։ Եւ ուրեմն պիտի ըլլայ եթէ այդպէս ընելու համոզէ Սէրվէրա ծովակալը, վասն զի այն ատեն Ամերիկեան նաւատորմը դիւրաւ պիտի կրնայ իր պաշարման շրջանակին մէջ առնել Սպանիական նաւատորմը։ Սակայն այս ամէնը զուտ ենթադրութիւն է։ Ամերիկեան կառավարութիւնը Եւրոպայի հետ հաղորդակցող հեռագրական զանազան ընկերութիւններն ստիպեց չընդունիլ զօրաց կամ նաւերու շարժման վերաբերեալ այն ամէն հեռագիրները, որ պաշտօնապէս չեն արձօնուած։ Բնաւ բան մը ծանօթ չէ Ամերիկեան նաւատորմին դիրքին կամ տեղւոյն նկատմամբ։

Ամերիկեան Ծովային նախարարութիւնը պաշտօնապէս ծանոյց թէ ապահով են Օքինէն, Մոլինէ եւ Նէ+Ինհէոյ, որոնք կը կարծուէր թէ Պրազիլիայէ դէպ Անթիլեան կղզիները գալու պահուն Սպանիական յածաւորակներէն վտանգուելու վիճակի մէջ են։ Սակայն չուզեր ըսել թէ ա՛ր կը գտնուին ասոնք։ Ոմանք կը կարծեն թէ այդ նաւերը ածուխ եւ ռազմանիւթ առած եւ միացած են Քոլըմպիա եւ Սան Ֆրանսիսքօ յածաւորակներուն հետ, եւ միւսանգամ անոնց լուրը պիտի առնուի Քանարեան Կղզեխմբէն, որ Սպանիացւոց նաւային եւ ռազմային պիտոյից խարիսխը կամ կայանն է։

Մանիլայի Հռոմէական Կաթոլիկ եպիսկոպոսը ժողովրդին կոչուած ըրաւ դիմադրել Ամերիկացիներուն, ըսելով թէ անոնք Փիլիպպեան Կղզեխումբն եկած են կործանել Հռոմէական Կաթոլիկ կրօնը, խափանել պատարագը, ամուսնութիւն եւ մկրտութիւն, եւ Բողոքական եկեղեցիներու փոխել Հռոմէական Կաթոլիկ եկեղեցիները։ Սպանիական կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ այս եւ կրօնական մոլեռանդութեան ուրիշ նոյնպիսի կոչումներ չատ մը ապըստամբներ մղած են հնազանդութիւն յայտնել Սպանիական կառավարութեան։ Անցեալ չաբթու դէպ ի Մանիլա ղրկուած Ամերիկեան Զօրըմբն ղրահաւորը Սան Ֆրանսիսքօ վերադարձաւ մնքենաները խանգարուած։ Այս խանգարումն յառաջ բերողն եղած է Սպանիացի լրտես մը։ Ծովակալ Տիւի Մանիլայէ կը ծանուցանէ թէ ինք օգնութեան անմիջական պետք չունի։ Սպանիական թերթեր կ'ըսեն թէ ծովակալին հակառակորդը Զօր. Օկիւմբի իր կառավարութեան իմացուցած է թէ ինք ալ օգնութեան պետք չունի։ Ծովակալ Տիւի իր նաւերէն երկուքը ղրկած է Իլոյլօ (փոքր նայ կղզի), Մանիլայի հարաւակողմը, եւ կը յուսայ դիւրաւ ձեռք ձգել այդ կղզին, վասն զի Սպանիոյ դէմ ապստամբական զօրաւոր շարժման մը թատր եղած է այն։ Փիլիպպեան Կղզեխումբը ղրկուելու Ամերիկեան զօրաց, որոնց թիւը 20,000ի բարձրացաւ, առաջին մասն արդէն ճամբայ հանուած է։ Այս արշաւախմբին պիտի հրամայէ Զօր. Մէրիթ։

Հուպայի ջուրերուն մէջ Սպանիացիներու եւ Ամերիկացիներու միջեւ պատահած բազմաթիւ փոքր բախումներու լուրեր հաղորդուեցան այս չաբթու մատրիտ։ Բայց նշանակելի կարեւորութիւն մը չունին, քանի որ դեռ ձեռնարկուած չէ Ամերիկեան զօրք հանել ի Հուպա։ Իբր երկու չաբաթ առաջ ծանուցուեցաւ թէ Ամերիկացիներն յանդուգն ճիգ մը ըրին ի Սիէնֆիւէկոս ցամաք ելլելու, եւ ետ մղուեցան։ Այդ խնդրոյն Ամերիկեան պատմութիւնը սա է թէ անոնք Սիէնֆիւէկոս գացին հեռագրական ընդծովեայ պարանը կտրել, վանեցին Սպանիացիները բուռն կրակով, կտրեցին պարանը եւ մեկնեցան։ Բոլոր այդ գործողութեան մէջ իրենց կորուստն եղած է վեց վիրաւոր։ Սանթիակօի Մայիս 19ի ռմբակոծումը, որ ծանուցուեցաւ Սպանիական աղբիւրէ, կ'երեւի թէ էր Ամերիկացիներու անյաջող ձեռնարկ մը խզելու ընդծովեայ այն պարանը, որ կը գտնուի այդ տեղւոյն եւ Ճամայիքայի միջեւ։

Մէացեալ Նահանգներուն մէջ. Ֆրանսայի դէմ բաւական յուզում ցուցուեցաւ Միացեալ Նահանգներուն մէջ անոր համար որ կարծուեցաւ թէ Ֆրանսական պաշտօնատարներ գաղանապէս կ'օգնեն Սպանիացիներուն։ Ուաշինկթընի Ֆրանսական դեսպան Մ. Քանբոն բացատրութիւններ տուաւ, որ բաւարար կը համարուին։ Ամերիկեան թերթերուն մեծագոյն մասը մեծ զժգոհութիւն կը ցուցնէ Ամերիկեան բանակին եւ նաւատորմին գործողութեան յարմրութեան համար։ Անցեալ չաբթու ծովի իջուցուեցաւ Ալպամա անուն Ամերիկեան զրահաւորը։

Սպանիոյ մէջ. Նախարարութիւնը վերակազմուեցաւ Մ. Սակասթայի վարչապետութեամբ եւ Արտաքին գործերու, Ծովային, Գաղթային եւ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարներուն փոփոխմամբ։ Փարիզի Սպանիական դեսպան Մ. Լէոն ի Քասթիլլօ Արտաքին գործերու նախարար անուանուեցաւ, բայց չընդունեցաւ այդ պաշտօնը։ Սպանիոյ մէջ մեծ խանդավառութիւն եղաւ Սպանիական նաւատորմին ի Սանթիակօ ժամանման վրայ, եւ Սպանիական պարտաթուղթերուն գիները բարձրացան։

Եւրոպայի մէջ. Սպանիացիք դեռ կը յուսան թէ Եւրոպա պիտի միջամտէ եւ վերջապայ պատերազմին։ Կ'ըսեն թէ Ճափոն կը բողոքէ Փիլիպպեան Կղզեխմբին Ամերիկեան իւրացուցման դէմ, եւ Ռուսիայէ խնդրած է իրեն օգնել որպէս զի արդելք ըլլայ այդ բանին։ Բայց Սպանիայէ դուրս ամէն ոք համոզուած է թէ Եւրոպական ոչ մէկ կառավարութիւն պիտի ձեռնարկէ առայժմ Միացեալ Նահանգներու հակառակ ոեւէ բանի։ Կարեւոր ուրիշ ճակատամարտի մը տեղի ունենալէն ետեւ կարելի է որ միջամտութեան տնօրինութիւն մը առաջարկուի։ Կ'ըսուի թէ Ամերիկեան կառավարութիւնն Անգղիոյ խոստացած է, տեղւոյն Անգղ. մեծ չահերը նկատելով, չմերակոծել Քանարեան Կղզեխումբը։ Պիզմարք իշխանը կարծիք յայտնած է թէ Միացեալ Նահանգներն անիրաւ են Սպանիոյ հետ պատերազմելով, նամանաւանդ անխոհեմ՝ հանդէպ իրենց բարգաւաճման չահերուն։ Սպանիոյ վարչապետ Մ. Սակասթա Քորթէզի մէջ խօսելով բացատրեց թէ Մ. Լէոն ի Քասթիլլօ առժամապէս փարիզ պիտի մնայ փոխանակ Արտաքին գործերու նախարարի պաշտօնն առանձնելու, վասն զի չատ փափուկ բանակցութիւններ կը կատարուին հիմա Եւրոպայի մէջ։ Միեւնոյն ժամանակ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նախագահ Մաքինլի տակաւին յօժար է Սպանիոյ հետ հաշտութիւն կնքելու, եթէ երրորդ տէրութիւն մը առաջարկէ պատուաւոր պայմաններ (այսինքն Հուպայի անկախութիւնը, որու համար սկսաւ պատերազմը)։ Այս երկու դիտողութիւնները պատճառ կու տան հաւատալու թէ չան ի գործ կը դրուի խաղաղութիւնը վերահաստատելու առանց ուրիշ արիւնհեղութեան։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

*Մր. Կլատսթըն, Անգղիացի մեծ Աղատականը, անցեալ հինգշաբթի մեռաւ երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետեւ։ Թագուհին, երբ առաւ այս մահուան լուրը, վչտակցութեան գիր մը ղրկեց Տիկին Կլատսթընի։ Լորտերու ժողովը եւ Երեսփ. Ժողովին միջապէս իրենց նիստերը դադրեցուցին ի յարգանս հանգուցելոյն յիշատակին։ Եւ երբ վերստին գումարուեցան, Երեսփ. Ժողովին առաջարկ մը մատուցուեցաւ թագուհիէն խնդրելու որ թաղման ծախքերը կառավարութեան կողմէ վճարուին եւ յիշատակի արձան մը կանգնուի Ուէսթմինսթըրի Աբբայարանին մէջ ի Լոնտոն։ —Մր. Զեյմզըրլէնի Պըրմինկէմի ճառը բաւական քննադատութեան առիթ տուաւ Անգղ. Խորհրդարանին մէջ։ Լորտ Սալզպըրի անունցմէ ամանց պատասխանելով բացատրեց թէ ինչո՛ւ գրաւեց Անգղիա զՈւէյ Հայ Ուէյ։ Ըսաւ թէ Անգղիոյ նպատակն է նախ քաջալերել Զինացիները, երկրորդ՝ քաջալեր չտալ Զինու բաժանման ձեռնարկներուն, երրորդ՝ ցուցնել թէ Անգղիա չհաւանիր այդպիսի բաժանման ոեւէ ծրագրի։ Ըսաւ նաեւ թէ այդ կողմերու համար Անգղիոյ աչխարհաւարութիւնը պիտի ըլլայ բոլոր այն տէրութիւններուն հետ, որոնց հետ կապակցութեան կը մտնէ, բարեկամութիւն մշակել, եւ կը յուսայ թէ ոչ մէկ տէրութիւն պիտի հաւանի որ Զինու համար ճարտարական եւ առեւտրական հոյակապ ապագայի մը պատրաստութիւնը անհնարութեան մատնուի հողային վէճերու պատճառաւ որոնք անվրէպ պիտի աւրեն ամէն առեւտուր։ — Ֆրանքֆորթի թերթերէն մին վերջերս հրա-

տարակեց ինչ որ ամիսփուսը կը համարուի Պալքանեան Թերակղզւոյն վերաբերեալ գաղտնի դաշնագրի մը, որ կ'ըսուի թէ կընքուած է Աւստրիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Կոլոխովսքի կոմսն յայտարարեց թէ բոլորովին ուժտ է այն։— Աւստրիոյ կայսրը Սբ. Ստեփանոսի պատուանշանը չնորհեց Գերմանիոյ կայսեր երիցագոյն որդւոյն։ — Գերմանիոյ մէջ մեծ դոհունակութիւն կը զգացուի Զինու կայսեր կողմէ Հայնրիխ իշխանին եղած ընդունելութեան համար։ կայսրը Հայնրիխ իշխանին փոխադարձ այցելութիւն տուաւ եւ յետոյ ճաշի առեն Իշխանին սեղանակից եղաւ։ Այս պատիւները ոչ մէկ Եւրոպացիի մատուցուած էին Զինու կայսեր կողմէ։ — Աւստրիական Բայխսրաթը պիտի գումարի Յունիս 1ին եւ վերատին ի նկատ պիտի առնէ լեզուի վերաբերեալ հրամանագիրները։ —Արեւմտեան Ափրիկէի Ֆրանսական զօրքերը Նիկէրի վրայ Լակոսի Անգղ. գաղթականութեան հիւսիսակողմը Սիքասօ աւանը գրաւած են։ Միեւնոյն ժամանակ հաւանած են լքանել Անգղ. գծին աւելի մօտ ուրիշ աւան մը զոր պրաւած էին իրենք։ կարելի է թէ Անգղիա եւ Ֆրանսա վերջապէս համաձայնութեան մը յանգած են այդ կողմերու իրենց սահմանագլուխներուն նկատմամբ։ —Ուալինկթընի Սպանիական նախորդ դեսպան Մ. Պէրնապէ Քանատայէ ուղեւորեցաւ Եւրոպա։ —Երկուշաբթի սկսաւ Մ. Զոլայի նոր դատը այն ամբաստանութեան համար, զոր ըրաւ Էսթէրհազի կոմսը դատող զինուորականներուն դէմ։ Անդորրութիւն պահպանելու համար արտասովոր միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Զոլայի փաստաբան Մ. Լապորի անմիջապէս պահանջեց որ ատեանն հռչակէ թէ ձեռնհասութիւն չունի լսելու դատ մը որ իր իրաւասութեան չրջանակէն դուրս սկսած է։ Պահանջեց նաեւ որ Զոլայի ուղղուած կոչնագիրը չեղեալ հրատարակուի, վասն զի բողոք բարձող զինուորական ատեանն ըստ օրինի չէր կազմուած։ Ատեանն չետ խորհրդակցութեան որոշեց թէ ինք ձեռնհաս է։ Այն ատեն Մ. Լապորի այս որոշման դէմ բողոքեց վճռաբեկ ատենի։ —Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովոյ այն ընտրութիւնները որ հաւեմատականի մնացած էին՝ անցեալ կիրակի լմնցան։ Գաղթային նախարար Մ. Լբպոն, Թղթատարական եւ հեռագրական վարչութեան նախարարի խորհրդական Մ. Տէլփէօշ նաեւ ուրիշ կարգ մը նշանաւոր մարդիկ չյաջողեցան վերընտրուիլ։ Հիմա ընտրական գործողութիւնն աւարտած է, եւ կը տեսնուի թէ Ֆրանսական նորընտիր Երեսփ. Ժողովը կը պարունակէ արդի նախարարութեան նպաստաւոր 267 անդամ, ընդդիմադիր՝ 257, 50 Պահպանողական որոնք առ այժմ պիտի քուէարկեն նախարարութեան հետ, եւ 7 երեսփոխան՝ որոնց դիտաւորութիւններն անծանօթ են։ Ապահով է դեռ առ այժմ թէ Մէլինի նախարարութիւնը սովորական խնդիրներու համար գոնէ 60 քուէի մեծամասնութիւն մը պիտի ունենայ Երեսփ. Ժողովին մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Ուրբաթ Սէլամլըգի արարողութենէն ետեւ Ռուսական դեսպան Մ. Զինովիէվ պատիւ ունեցաւ ոչ–պաչտօնապէս ներկայանալ Ն. Կ. Վեհափառութեան։

— Կիրակի, Մուհարրէմի եւ Արաբական 1316 տարւոյն առաջին օրը, Օսմ. պետութեան նախարարները եւ բոլոր բարձրաստիճան պաշտօնատարները կայս. պալատ գացին իրենց չնորհաւորութիւնները եւ բարեմաղթութիւնները մատուցանել։ Օտար դեսպանատուններու թարգմաններն ալ կայս. պալատ գացին իրենց պետերուն չնորհաւորութիւնները հաղորդել։

Ցորենի գինն ինկած ըլլալով հրամայուեցաւ հացին գինն հինգ փարա պակսեցնել։ Այսինքն հացագործներու հացը 55 փարայի եւ սիմիտճիներու հացը 45 փարայի իջաւ։

Թեսալիոյ Օսմ. զօրքերը կը չարունակեն մեկնիլ։ Առաջին եւ երկրորդ գօտիները կամ չրջանակներն ամբողջովին պարպուեցան եւ Ցունական իշխանութենէն յանձնուեցան։ Իզմիրէ Լէվէնր Հերըլտի ուղղուած Մայիս 20 թուակիր նամակ մը կ'ըսէ թէ մինչեւ այդ օրը 6,900 Օսմ. զինուորներ այն քաղաքը հասած եւ իրենց տեղերը ղրկուած են՝ արտերուն մէջ գործելու յարմար ժամանակին։

Հիմազի ծովեզերքէն եկող նաւերու դէմ սահմանուած քառանիկեան ջնջուեցաւ ժանտախտին ճիտտէյ անհետանալուն համար։ Թուրք ուխտաւորներ բերող չոգենաւերը պիտի ղրկուին Իզմիրի ծովածոցին մէջ գլազոմէնի առողջապահական կայանը կամ Պէյրութի եւ Ափրիկեան Տրիպոլսի կայանները, որպէս զի նախազգուշական կարեւոր տնօրինութիւններուն ենթարկուին։

Կը յիշուի թէ Պոլսոյ կողմը կամուրջէն մինչեւ Սիրքէճիի նաւամատոյցը չինուած նոր քարափը երկու անգամ փլաւ եւ ընկղմեցաւ՝ գրեթէ ամբողջովին լմնալէն ետեւ։ Քարափներու ընկերութիւնը երկու անգամուն ալ համբերութեամբ վերսկսաւ իր գործը։ Դրեթէ տարիէ մը ի վեր նաւերով քար կը թափէ ջուրին մէջ, որ քանի մը բլուր ձեւացնելու չափ ժայռ կուլ տուաւ։ Անցեալ վերջինչաբաթներու մէջ լուղակները ողորկեցին յատակի քարէ պանդուռներուն մակերեսը։ Ուստի եւ քարափներու պատնէշին տեսանելի մասը կազմող ահագին քարակոյտերը ծով իջեցնելու գործողութիւնն արագ յառաջ տարուեցաւ, եւ ծովեզերքին ու այդ քարակոյտերուն միջեւ գտնուած միջոցը լեցնելու ձեռնարկուեցաւ։ Շաբաթ գիչեր քարափին առաջակողման պատնէշին մէկ մասն ընկղմիլ սկսաւ եւ կիրակի գիչեր ամբողջ չինուածը խրեցաւ եւ աներեւութացաւ։ Ընկերութիւնն իբր 180,000 ոսկւոյ կորուստ կրեց այս չաջողակի գործով։ Կ'ըսուի թէ լուղակներն իմացուցած են թէ քարափին տեսանելի պատնէշը կազմող քարակոյտերն հիմա չուրին երեսէն 16 մեթր վար կը գըտնուին։

Թէմպէքիի մենավաճառի ընկերութիւնը այնպէս վերակազմուած է որ Օսմ. ընկերութիւն մը եղաւ Օսմ. պետութեան օրինաց հպատակ։ Իր դրամագլուխն ըստ առաջնոյն կը մնայ 12,500,000 ֆրանք։

Բարեսիրական վաճառականդէսն հիմա արանց համար բաց է ուրբաթ, երկուշաբթի եւ երեքշաբթի օրեր, եւ կիներու համար՝ երկուշաբթի օրեր։ Մուտքն ալ ամէն օրուան համար 5 դահ.ի իջուցուած է։ Տան մը համար հարկաւոր ամէն պիտոյք կը ծախուին հոն, նոյն իսկ ձի եւ երեք զոյգ թիով նաւակ։

Ցունաստանի հետ կնքելի հիւպատոսական պայմանագրութեան Օսմ. պատուիրակները հինգշաբթի եւ չաբաթ Ցոյն պատուիրակներուն հետ խորհրդակցեցան խնդրոյն վրայ Բ. Դրան մէջ։ Մ. Սթէֆանօվ տակաւին Պուլկարիոյ իչխանը Ապազիայէ վերադառնալու պատրաստութիւն կը տեսնէ։

Ցունական տուգանքի մէկ միլիոն ոսկւոյ երկրորդ մասնավճարն հատուցուեցաւ այս չաբթու։

Ռուսական վլատիմիր չոգենաւը, որ հազար Ռուս զինուոր կը տանի Փորթ Արթիրը (Զին), անցեալ չաբթու վոսփորէ անցաւ Օտեսսայէ գալով։

Կ. պոլիս ժամանող նաւերուն կողմէ քարափներու ընկերութեան վճարելի տուրց խնդիրը դարձեալ նկատողութեան առնուած է Բ. Դրան մէջ յատկապէս կազմուած յանձնաժողովին կողմէ։ Քարափներու ընկերութիւնն իր մենաչնորհին համաձայն իրաւունք ունի տուրք առնելու այն նաւերէն, որոնք քաղաքին այլեւայլ կողմերը, ուր քարափ չկայ, թեռ կ'առնեն կամ կու տան։ Բայց այդ տուրքերը կէսն են անոնց՝ զորս կը գանձէ քարափին առջեւ կեցող նաւերէն։ Այս կարգադրութիւնը դժգոհութիւն պատճառած է վաճառականներուն։ Ասոնցմէ ոմանք կ'ըսեն թէ իրաւունք չէ որ քարափներու ընկերութիւնը, միայն հարիւր մեթր երկայնութեամբ քարափ չինած ըլլալուն համար, ձեռնարկէ տրոց ենթարկել Կ. պոլսոյ ամբողջ առեւտուրը։ Օտար վաճառականներէն ոմանք, այդ ընկերութեան ուղածը վճարելով հանդերձ, զգուշութեամբ կը պահեն ընկալագրերը՝ յուսալով օր մը վերստանալ այդ գումարները, ինդիրն անտարակոյս պիտի լուծուի չատ չանցած։

Մեծ չուկային մէջ խանութ ունեցողները խնդրած էին ազատ մնալ կալուածական տուրք վճարելէ այն ժամանակամիջոցին համար, երբ իրենց խանութները փակ մնացին երկրաչարժին պատճառաւ։ Կ'ըսուի թէ Պետական խորհուրդը որոշած է յանձնարարել որ այդ ժամանակամիջոցին համար տրոց կէսը միայն գանձուի։

Անցեալ հինգչաբթի, լուսնալէն քանի մը ժամ առաջ, հրդեհ ծագեցաւ Պոլսոյ կողմը Ունգափան, եւ 300 տուն եւ խանութ այրեցան։

Անցեալ չաբթու մեռաւ Անտոն պէյ Ազարեան եւ երեքշաբթի մեծ չքով թաղուեցաւ ի Շիշլի։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Պուլկարիոյ իչխանը Ապազիայէ վերադառնալու պատրաստութիւն կը տեսնէ։ Թրիէսթէի ճամբան ընտրեց եւ օր մը կանգ առաւ Աթէնք, ուր ծպտեալ այցելեց քաղաքին նչանաւոր վայրերը։ Չորեքշաբթի առաւօտ Կ. Պոլիս հասաւ իր մեծարանքները մատուցանել իր Օգոստ. Վեհապետին։

Ալմոտորարտել Րիօի դուքսը Սպանիոյ Արտաքին գործերու նախարար անուանուեցաւ։

Երեքշաբթի մեռաւ Իտալիոյ Ծովային նախարար Մ. Պրին։

Կ'ըսուի թէ Սպանիա կը չանայ Ֆրանսայի ծախել Փիլիպպեան Կղզեխումբը։

Ամերիկացիք չյաջողեցան խզել Սանթիագոյի (Քուպա) եւ Ճամաիքայի միջեւ գըտնուած հեռագրական ընդհովեայ պարանը։ Սպանիական կառավարութիւնը կը սպասնայ ասոր ի վրէժ կտրել Ամերիկայի եւ Եւրոպայի միջեւ գտնուած բոլոր հեռագրական պարանները։

Չորոյց կը չրջի թէ երէկ նաւամարտ մը տեղի ունեցած է Քուպայի հիւսիսակողմը Սպանիական եւ Ամերիկեան նաւատորմիւրուն միջեւ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Գահոյքեակ	23 16
Բուժելիի երկաթուղի	107 50

ԴՐԱՄԻՑ, Օսմ. ոսկին 100ի

Մէճիտիէ	108 6	Նաբոլէոն	87 2
Մէթալիք	95 50	Գըրմէճ	51 4
Մահր արծաթ	103 10	Անգլ. ոսկի	109 31
Ռուսիոյ բոլ	90	Մահէթ թղթ.	8 58

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՈՅԱՃԵԱՆ
Փիճճաճնճլար եոգոչը, Ամերիգան խան